

การเลื่อนฐานะทางสังคม

การเลื่อนฐานะทางสังคม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของปัจเจกบุคคลในสังคม อาจเป็นไปได้ทั้งในทางสูงขึ้นหรือต่ำลง การเลื่อนฐานะทางสังคมจะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงสร้างสังคม ซึ่งนักสังคมวิทยาได้แยกลักษณะโครงสร้างสังคมที่มีลักษณะของความแตกต่างอย่างเด่นชัดออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะระบบชนชั้นเปิด (Open-Class Society) และสังคมระบบชนชั้นปิด (Closed-Class Society)¹ ในสังคมระบบชนชั้นเปิด โอกาสสำหรับการเลื่อนฐานะทางสังคมขึ้นอยู่กับความสามารถและความพยายามของปัจเจกบุคคล ถ้าบุคคลนั้นมีความสามารถ จะพบว่าการความพยายามของเขานั้นจะประสบผลสำเร็จโดยมีการเลื่อนฐานะไปสู่ระดับสูงในตำแหน่งที่เขาคาดหวังไว้ ในระบบโครงสร้างสังคมเปิด โอกาสของการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุคคลอาจมีบ้าง แต่ไม่มากนัก ในสังคมประเภทนี้จะใช้สถานภาพโดยกำเนิดของบุคคลเป็นหลักในการพิจารณาเป็นต้นว่า กำหนดวงศ์ตระกูล เพศ วัย และ ผิว เป็นกฎเกณฑ์ในการกำหนดชนชั้นทางสังคมของบุคคล ตัวอย่างที่สามารถเห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ ระบบวรรณะในประเทศอินเดียแบบจะเป็นสังคมที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการเลื่อนชั้นทางสังคมเลย

ในระบบของการจัดทำตำแหน่งและสถานภาพ ไม่มีกลุ่มใดที่จะสำคัญไปกว่ากลุ่มบุคคลผู้ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมและบัญชาการกิจการทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทุกชีวิตในสังคม การศึกษามีผลทั้งทางกรรมกรวีและอาชีพของบุคคลเหล่านี้ อาจเป็นไปได้ที่จะทดสอบความเป็นจริงเกี่ยวกับความหวังในการเลื่อนฐานะไปสู่ระดับสูง ว่าสังคมของเราเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ไปสู่ความหวังนั้นเพียงใด

¹ Troon and Selznick, *Sociology*, p. 207.

ในการศึกษาการเลื่อนฐานะทางสังคมของผู้นำทางธุรกิจ กลุ่มที่ใช้ศึกษาประกอบ
ด้วยบุคคลผู้เป็นผู้นำของบริษัทธุรกิจ ซึ่งปรากฏอยู่ในนิตยสาร Who's Who In Thailand
จำนวน 186 คน เป็นตัวแทนของนักธุรกิจและอุตสาหกรรมกระจายประเภทภายในระบบเศรษฐกิจ
ซึ่งอาจจะไม่ใช่ตัวแทนของผู้นำทางธุรกิจทั้งหมด แต่บุคคลที่ศึกษาก็เป็นผู้นำทางธุรกิจที่มี
ตำแหน่งสูงสุดในบริษัทธุรกิจหลายประเภทของสังคมไทย ดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 จำนวนร้อยละของผู้นำจำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม

ประเภทอุตสาหกรรม	ร้อยละ	จำนวน
1. การขุดแร่โลหะและถลุงโลหะ	1.1	2
2. การผลิตอาหารและเครื่องดื่ม	7.5	14
3. การผลิตสิ่งทอ	2.1	4
4. โรงพิมพ์	1.1	2
5. ผลิตภัณฑ์เคมี	4.3	8
6. ผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ	5.4	10
7. หัตถกรรมโลหะและผลิตภัณฑ์จากโลหะ	24.2	45
8. หัตถกรรมเครื่องเพชรพลอย	0.5	1
9. การก่อสร้าง	9.7	18
10. การค้าส่ง	5.4	10
11. การขายปลีก	1.1	2
12. ธนาคาร สถาบันการเงิน	15.6	29
13. ประกันภัย	5.4	10
14. การขนส่ง	7.5	14
15. บริการ	9.1	17
รวม	100.0	186

การศึกษาวิถีชีวิตและอาชีพของบุคคลเหล่านี้ ทำให้สามารถพิจารณาถึงการเลื่อนฐานะทางสังคมและโอกาสของชีวิตในสังคมปัจจุบัน กล่าวคือ ถ้าบุคคลที่เป็นผู้มีฐานะการและควบคุมกิจการธุรกิจของไทยนั้นเป็นบุตรชายของผู้นำทางธุรกิจทั้งหมด ลักษณะโครงสร้างสังคมของไทยก็ถือได้ว่าเป็นสังคมปิด เพราะวาทำแห่งสูงสุดในระบบธุรกิจสามารถเป็นเจ้าของได้ เกษาะกรอมกรัวที่มีอำนาจและเกียรติภูมิอยู่แล้ว แดจาผู้นำทางธุรกิจเป็นบุคคลที่มาจากกรรรมกร เกษตรกร รำนค้าเล็ก ๆ หรือเสมียนพนักงาน ก็แสดงว่าความดันของบุคคลที่มาจากทุก ๆ ะกับเกี่ยวกับโอกาสในการเลื่อนฐานะก็สามารถกลายเป็นความจริงได้

การศึกษารั้งนี้ จะใช้อาชีพเป็นคั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเลื่อนฐานะทางสังคม โดยแบ่งอาชีพเป็น 6 ประเภท¹ ได้แก่

ประเภทที่ 1 ผู้จัดการ เจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่, ผู้จัดการ เจ้าของผู้ค้าเป็นการโรงงานอุตสาหกรรม, ผู้จัดการ เจ้าของผู้ค้าเป็นการและผู้ควบคุมการคาสง, ผู้จัดการ ฟาร์ม, ผู้ปฏิบัติหน้าที่ใช้วิชาชีพ เช่น สถาปนิก วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ เกษักร อาจารย์และผู้ปฏิบัติงานบริหารมหาวิทยาลัย นักวิชาการ นักกฎหมาย ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ระดับบริหารของราชการ รัฐวิสาหกิจ

ประเภทที่ 2 ผู้จัดการ เจ้าของค้าเป็นการค้าขายย่อยหรือธุรกิจขนาดกลาง ผู้บริหารในระคับริอง นายคณาขายหลักทรัพย์

ประเภทที่ 3 เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก อาจารย์และผู้ปฏิบัติงานบริหารในโรงเรียน นักหนังสือพิมพ์ นักประพันธ์ นักแสดง นักดนตรี

¹ คัดแปลงจากการจำแนกชั้นทางอาชีพของ Patrick M. Horan, "The Structure of Occupational Mobility : Conceptualization and Analysis," Social Forces 53 (Sept. 1974) : 33-45.

ประเภทที่ 4 ข้าราชการชั้นผู้น้อย เลี่ยมพนักงาน เลขานุการ พยาบาล พนักงานขาย

ประเภทที่ 5 เกษตรกรมีที่ดินของตนเอง ช่างฝีมือต่าง ๆ ที่มีกิจการของตนเอง หัวหน้าคูมคนงาน

ประเภทที่ 6 พ่อค้า แม่ค้าขายเร่ คนรับใช้ กรรมกรไร้ฝีมือ

กลุ่มอาชีพประเภทที่ 1 ถูกจัดไว้ลำดับสูง เนื่องจากกลุ่มนี้มีฐานะตำแหน่ง การงานที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นส่วนรวม

กลุ่มอาชีพประเภทที่ 2,3,4 และ 5 จัดให้อยู่ในอันดับรองลงมาตามลำดับเป็น อาชีพที่มีฐานะตำแหน่งที่ต้องใช้เวลาฝึกฝนอบรมเป็นเวลานาน ต้องใช้ความสามารถพิเศษ ความเฉลียวฉลาดและสติปัญญา มีรายได้สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอาชีพประเภท ที่ 6 ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำสุด เป็นอาชีพที่ต้องใช้กำลังกาย มีรายได้น้อย และมีสิทธิพิเศษ น้อยกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ

การเลื่อนฐานะทางสังคมภายในชั่วอายุ (Intragenerational Mobility)

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานภาพหรือการเลื่อนฐานะทางอาชีพ ของผู้นำทางธุรกิจ จะศึกษาโดยการเปรียบเทียบ ระหว่างสถานภาพเมื่อเริ่มทำงานอาชีพ แรกกับสถานภาพทางอาชีพในปัจจุบัน ลักษณะทางอาชีพของผู้นำทางธุรกิจ เมื่อเริ่มทำงาน อาชีพแรกมีดังนี้

ตารางที่ 14 จำนวนร้อยละของผู้นำ จำแนกตามอาชีพแรก

อาชีพแรก	ร้อยละ
1. เจ้าของหรือผู้บริหารระดับสูงของธุรกิจขนาดใหญ่, ผู้ปฏิบัติงานที่ใจ วิเศษ	23.6
2. เจ้าของธุรกิจขนาดกลาง, ผู้บริหารระดับรอง	12.0
3. เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก, อาจารย์ในโรงเรียน	5.3
4. ข้าราชการทั่วไป, เสมียนพนักงาน, พนักงานขาย	56.0
5. เกษตรกร, ช่างฝีมือ	-
6. กรรมกรไร้ฝีมือ	3.1
รวม	100.0
จำนวน	(186)

ผู้นำทางธุรกิจที่เริ่มทำงานอาชีพแรกด้วยการ เป็น เสมียนหรือข้าราชการธรรมดา มี อัตราส่วนสูงสุด คือร้อยละ ๕๖ ของจำนวนตัวอย่างที่ศึกษา รองลงไปได้แก่ผู้มีอาชีพในกลุ่ม ประเภทที่ ๑, ๒, ๓ คือ ร้อยละ ๒๓.๖, ๑๒.๐ และ ๕.๓ ตามลำดับ ผู้นำที่เริ่มอาชีพแรกใน ระดับต่ำสุด คือเป็นผู้ปฏิบัติงานใช้กำลังกายไม่มีฝีมือ ซึ่งได้แก่การ เป็นลูกจ้างหรือเค็กรับใช้ มีเพียงร้อยละ ๓.๑ และไม่มีนักธุรกิจผู้ใดเลยที่มาจากการ เริ่มอาชีพแรกด้วยการ เป็น เกษตรกร หรือผู้ปฏิบัติงานใช้กำลังกายมีฝีมือ

ส่วนสถานภาพทางอาชีพในปัจจุบันของนักธุรกิจเหล่านี้ ก็คือตำแหน่งผู้บริหารระดับสูง ของกิจการธุรกิจ ซึ่งได้แก่ตำแหน่งดังต่อไปนี้ ผู้อำนวยการ ประธานกรรมการ ผู้จัดการ กรรมการผู้จัดการ เมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพแรกแล้ว พบว่าผู้มีสถานภาพอาชีพเหมือนกับ ปัจจุบัน มีร้อยละ ๒๓.๖ กล่าวคือ เป็นผู้เริ่มทำงานครั้งแรกโดยมีสถานภาพทางอาชีพเป็น เจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ ผู้บริหารระดับสูง หรือผู้ปฏิบัติงานใช้วิชาชีพ ซึ่งได้แก่ แพทย์ วิศวกร หนายความชั้น ๑ และอาจารย์ในมหาวิทยาลัย นอกจากนี้เป็นผู้ที่มีสถานภาพอาชีพแรกต่ำกว่า ปัจจุบัน ร้อยละ ๗๖.๔ โดยสรุปแล้ว นักธุรกิจชั้นนำมาจากอาชีพแรก ประเภทเสมียนพนักงาน มากที่สุด เป็นเสมียนบริษัทร้อยละ ๓๑.๒ ข้าราชการร้อยละ ๑๖.๗ และพนักงานขาย ร้อยละ ๘.๑ รองลงมาได้แก่กลุ่มอาชีพประเภทที่ ๒, ๓, ๔ และกลุ่มอาชีพประเภทที่ ๖ มีอัตราส่วนของการเลื่อนฐานะทางสังคมต่ำสุด

เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างสถานภาพอาชีพแรกในกลุ่มอายุต่าง ๆ ตารางที่ ๑๕ ปรากฏว่า ผู้นำจำนวนครึ่งหนึ่งเริ่มทำงานเมื่อมีอายุระหว่าง ๒๑ - ๒๕ ปี และมีสถานภาพทาง อาชีพเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดกลาง หรือผู้บริหารระดับรอง ร้อยละ ๗๐.๖ มีผู้นำจำนวนน้อย (ร้อยละ ๒.๑) ที่เริ่มทำงานเมื่ออายุน้อย ระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี โดยเริ่มจากกรรมกร ไม่มีฝีมือ อัตราส่วนร้อยละ ๒๐.๐ และกลุ่มอาชีพที่ยังมีอัตราสูงเช่นกันคือร้อยละ ๘๐.๐ ในกลุ่มผู้นำ ที่มีอายุเริ่มทำงานระหว่าง ๑๖ - ๒๐ ปี สำหรับกลุ่มผู้นำที่เริ่มทำงานเมื่ออายุมาก ๒๖-๓๐ ปี มีร้อยละ ๑๖.๗ และเริ่มอาชีพแรกเป็นผู้บริหารระดับสูง หรือผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ เป็นอัตราส่วน

ร้อยละ 23.5 ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดในกลุ่มอายุนี้ที่เริ่มทำงานในสถานภาพทางอาชีพระดับต่ำ กลุ่มผู้นำทางธุรกิจที่เริ่มอาชีพแรกเป็นผู้บริหารระดับสูงและระดับรอง นั้นเป็นบุคคลที่บิดา มีสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง ซึ่งจะอธิบายรายละเอียดในตอนต่อไป

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การเลื่อนฐานะทางสังคมภายในชั่วอายุของผู้นำทางธุรกิจ นั้น ผู้ที่มีการเลื่อนฐานะจากสถานภาพทางอาชีพต่ำมีอัตราส่วนค่าที่สุด และจะเข้าสู่แรงงาน ตั้งแต่อายุน้อย ในทางตรงกันข้ามผู้นำที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพคือเริ่มทำงานอาชีพ ที่มีสถานภาพสูง จะเข้าสู่แรงงานเมื่อมีอายุมากกว่า

ตารางที่ 15 จำนวนร้อยละของผู้นำ จำแนกตามอายุเมื่อเริ่มทำงานอาชีพแรก

อาชีพแรก	อายุ				รวม	จำนวน
	11-15	16-20	21-25	26-30		
1. เจ้าของ หรือผู้บริหารระดับสูงของธุรกิจขนาดใหญ่, ผู้ปฏิบัติงานที่ไร้วิชาชีพ	-	14.7	61.8	23.5	100.0	44
2. เจ้าของธุรกิจขนาดกลาง, ผู้บริหารระดับรอง	-	17.6	70.6	11.8	100.0	22
3. ธุรกิจขนาดเล็ก, อาจารย์ในโรงเรียน	12.5	50.0	25.0	12.5	100.0	10
4. ข้าราชการทั่วไป, เสมียน พนักงาน, พนักงานขาย	1.2	36.2	46.2	16.2	100.0	104
5. เกษตรกร, ช่างฝีมือ	-	-	-	-	-	-
6. กรรมกรไร้ฝีมือ	20.0	80.0	-	-	100.0	6
รวม	2.1	31.2	50.0	16.7	100.0	186
	(4)	(58)	(93)	(31)		

การเลื่อนฐานะทางสังคมระหว่างอายุ (Intergenerational Mobility)

จากการศึกษาในที่ต่าง ๆ พบว่า การเลื่อนฐานะทางอาชีพของปัจเจกบุคคล มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชีพของบิดา กล่าวคือ โอกาสในการเลื่อนฐานะของบุคคลจะมีมากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับลักษณะการถ่ายทอดอาชีพจากบิดามาสู่มบุตร รวมทั้งภูมิหลังของสถานภาพทางสังคมของบิดาอีกด้วย สังคมตะวันตกในปัจจุบันก็พบว่าอาชีพบิดาเป็นตัวกำหนดที่มีความสำคัญปานกลางต่ออาชีพของบุตร ซึ่งหมายถึงว่าการสืบทอดทางอาชีพจากบิดาไปสู่บุตรนั้นน้อยลง¹ และการศึกษาของ Lipset กับ Bendix พบว่าในระยะแรก ๆ ของการบุกเบิกทวีปอเมริกานั้น ผู้นำทางธุรกิจมักจะมีมาจากครอบครัวเกษตรกรกรรมเล็ก ๆ และคนงานในโรงงาน แต่ต่อมาในระยะหลังเมื่อประเทศได้เจริญขึ้นมากแล้ว และโครงสร้างมีแนวโน้มว่าจะไปสู่ระบบสังคมปิด นั่นคือโอกาสที่บุคคลจะมีการเลื่อนฐานะทางสังคมสูงขึ้นได้ลดน้อยลง ในปัจจุบันจึงพบว่ามีเพียงบุตรชายของนักธุรกิจ กิจการขนาดใหญ่เท่านั้นที่มีโอกาสเป็นผู้นำทางธุรกิจต่อไป

วิธีการศึกษาการเลื่อนฐานะทางสังคมระหว่างอายุ เป็นการเปรียบเทียบสถานภาพโดยกำเนิด (status of origin) กับสถานภาพของอาชีพแรก (status of entry)

¹Pitirim A. Sorokin, Social and Cultural Mobility (New York, The Free Press, 1959), p. 418.

²As Cited by Krech D. Cruthfield, R.S., and Ballachey, E.L. Individual in Society (New York : McGraw-Hill Book Company, Inc., 1962).

อาชีพของบิดา ในขณะที่บุตรเริ่มเข้าสู่กำลังแรงงานกับสถานภาพทางอาชีพของบุตร เมื่อเริ่มอาชีพแรก

การเปรียบเทียบเช่นนี้ จะพบลักษณะความสัมพันธ์โดยธรรมชาติระหว่างสถานภาพทางอาชีพกับจำนวนของการเลื่อนฐานะทางสังคมว่า บุตรที่บิดาประกอบอาชีพที่มีสถานภาพสูงสุด ไม่มีโอกาสเลื่อนฐานะทางสังคมในทางสูงขึ้นได้เลย ในทางตรงกันข้ามถ้าบิดาประกอบอาชีพที่มีสถานภาพต่ำสุดแล้ว สถานภาพทางอาชีพของบุตรจะมีเท่ากับหรือมากกว่าของบิดา ฉะนั้น การเลื่อนฐานะทางสังคมในกลุ่มนี้จึงมีแต่จะสูงขึ้น โอกาสที่จะเลื่อนฐานะในทางต่ำลงไม่มี ส่วนบุตรที่บิดาประกอบอาชีพในระดับชั้นกลาง จะมีประสบการณ์ในการเลื่อนฐานะทางสังคมทั้งในทางสูงขึ้นและต่ำลง มีตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้เข้าใจได้อย่างชัดเจนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับการเลื่อนฐานะทางสังคม ถ้าบุตรของคนชักรองเท้าเริ่มทำงานอาชีพเกี่ยวกับพ่อแม่ แสดงว่าไม่มีการเลื่อนฐานะทางสังคม อย่างไรก็ตาม ถ้าเขาเริ่มทำงานอาชีพอื่น ๆ เขาจะมีการเลื่อนฐานะทางสังคมในทางสูงขึ้น เพราะอาชีพอื่น ๆ ทั้งหมดมีสถานภาพสูงกว่าคนชักรองเท้า เมื่อเปรียบเทียบกัน บุตรของผู้พิพากษาศาลสูง จะมีการเลื่อนฐานะทางสังคมในทางต่ำลง ถ้าเขาไม่ได้เริ่มจากการเป็นผู้พิพากษาศาลสูง เพราะอาชีพอื่น ๆ ทุกอาชีพมีสถานภาพต่ำกว่า การเลื่อนฐานะทางสังคมในทางต่ำลงจึงมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด

ฉะนั้น การศึกษานี้จึงสนใจเฉพาะความเกี่ยวของของความได้เปรียบและโอกาสที่บิดามีให้แกบุตร ซึ่งบุตรจะสามารถนำประโยชน์เหล่านี้ไปใช้ในการเริ่มตนของการจัดลำดับชั้นทางอาชีพ การเปรียบเทียบสถานภาพโดยกำเนิดกับสถานภาพของอาชีพแรกแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของการได้รับสิทธิในการได้มาซึ่งความได้เปรียบที่รุ่นบิดามีให้กับรุ่นบุตร กล่าวคือ บุตรของผู้ที่มีสถานภาพอาชีพสูงก็มีแนวโน้มว่าจะเข้าสู่แรงงานในอาชีพแรก ซึ่งมีสถานภาพสูงกว่าบุตรของผู้ที่มีสถานภาพทางอาชีพต่ำ

ตารางที่ 16 พบว่าผู้นำที่เริ่มทำงานอาชีพแรกอยู่ในสถานภาพสูง โดยมีสถานภาพเป็นเจ้าของมรดกจำนวนมากใหญ่ ผู้บริหารระดับสูงทางธุรกิจ หรือผู้ปฏิบัติงานที่ใช้

วิชาชีพ มีอัตราส่วนผู้ที่ศึกษาเป็นผู้นำสูงที่สุด คือร้อยละ 70.4 และร้อยละ 11.3, 13.6 มีบิดาเป็นเจ้าของธุรกิจระดับกลางหรือผู้บริหารระดับรอง และเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก ตามลำดับ ส่วนผู้ที่บิดาอยู่ในกลุ่มอาชีพเสรีนิยมหรือข้าราชการทั่วไป และกลุ่มชนวนาที่มีที่ดิน เป็นของตนเองหรือช่างฝีมือที่มีกิจการของตนเอง มีอัตราส่วนเท่ากัน คือร้อยละ 2.2 แสดงให้เห็นว่า การดำเนินกิจการธุรกิจขนาดใหญ่นั้น มีลักษณะของการสืบทอดทางอาชีพ ระหว่างบิดากับผู้นำทางธุรกิจ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบอัตราส่วนของการเริ่มอาชีพแรกประเภทต่าง ๆ ของผู้นำ ที่บิดาเป็นชนชั้นสูง ก็ยังคงพบว่าผู้มีอัตราส่วนสูงที่สุดเหมือนเดิมที่ผู้นำเริ่มทำงานสถานภาพสูง และ ผู้นำที่เริ่มทำงานในสถานภาพระดับรองลงมาคือ ผู้บริหารระดับรอง เจ้าของธุรกิจขนาดกลาง ธุรกิจขนาดเล็ก และเสรีนิยม ฯลฯ มีอัตราส่วนร้อยละ 54.5, 28.6 และ 41.4 ตามลำดับ แต่ไม่ปรากฏว่ามีอัตราส่วนของผู้ที่บิดาเป็นชนชั้นนำเริ่มทำงานด้วยการเป็นผู้ปฏิบัติงานที่ ไร้กาลังกาย

ความแตกต่างของการได้รับประโยชน์จากสถานภาพของบิดา สามารถเห็นได้ ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาที่กลุ่มผู้นำที่บิดาเป็นกรรมกร จะพบว่าไม่มีผู้ใดเลยที่เริ่มอาชีพ แรกในระดับสูง

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลื่อนฐานะทางสังคม

การเลื่อนฐานะทางสังคมของบุคคล ขึ้นอยู่กับลักษณะโครงสร้างทางสังคมและ คุณลักษณะของบุคคลนั้น ๆ ลักษณะโครงสร้างสังคมที่เป็นระบบสังคมเปิด ซึ่งใช้มาตรฐาน โดยพิจารณาความสำเร็จหรือการใช้ความสามารถเป็นหลัก บุคคลก็ย่อมมีโอกาสเต็มที่ใน การเลื่อนฐานะจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูงขึ้น แต่ทั้งนี้ย่อมต้องอาศัยคุณลักษณะความสามารถ ส่วนตัวของบุคคลนี้ประกอบด้วยจึงจะช่วยให้การเลื่อนฐานะทางสังคมเป็นไปอย่างสะดวก ยิ่งขึ้น ฉะนั้นในสังคมทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนาในปัจจุบัน พบว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเลื่อนฐานะทางสังคม ที่สำคัญ เช่น ระดับการศึกษา

ตารางที่ 16 จำนวนร้อยละของผู้นำ จำนวนตามอาชีพแรกของผู้นำกับอาชีพของบิดาในขณะนั้น

อาชีพแรกของผู้นำ	อาชีพของบิดาในขณะนั้น						รวม	จำนวน
	1	2	3	4	5	6		
	เจ้าของกิจการขนาดใหญ่ ผู้บริหารระดับสูง	ธุรกิจขนาดกลาง ผู้บริหารระดับรอง	ธุรกิจขนาดเล็ก	เสมียน	เกษตรกร ช่างฝีมือ	กรรมกร		
1. เจ้าของ หรือผู้บริหารระดับสูงของธุรกิจขนาดใหญ่ ผู้นำปฏิบัติงานที่วิชาชีพ	70.4	13.6	11.3	2.2	2.2	-	100.0	44
2. เจ้าของธุรกิจขนาดกลาง, ผู้บริหารระดับรอง	54.5	22.7	-	22.7	-	-	100.0	22
3. ธุรกิจขนาดเล็ก อาจารย์ ครู ในโรงเรียน	28.6	28.6	42.8	-	-	-	100.0	7
4. ข้าราชการทั่วไป เสมียนพนักงาน พนักงานขาย	41.4	16.2	19.2	10.1	7.0	6.0	100.0	99
5. เกษตรกร ช่างฝีมือ	-	-	-	-	-	-	-	-
6. กรรมกรไร้ฝีมือ	-	-	16.7	-	33.3	50.0	100.0	6
รวม	48.3 (86)	16.3 (29)	15.7 (28)	3.9 (16)	5.6 (10)	5.1 (9)	100.0	178

หมายเหตุ จำนวนบิดาถึงแก่กรรมตั้งแต่ผู้นำยังเด็ก ๆ 8 ราย

ลักษณะของอาชีพ รายได้ ภาวะเจริญพันธุ์ การย้ายถิ่น นอกจากนี้การศึกษาและอาชีพของบิดา ก็อาจมีผลต่อลักษณะการเลื่อนฐานะทางสังคมของบุคคล

การศึกษา

ในสังคมอุตสาหกรรม ปัจจัยทางการศึกษา เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเลื่อนฐานะทางสังคมให้สูงขึ้น¹ Warner และ Abegglen เน้นว่าการศึกษาคือเป็นวิถีทางที่สำคัญที่สุดในการที่จะประสบความสำเร็จและไปสู่ตำแหน่งแห่งอำนาจและเกียรติยศ ผลการวิจัยในเขตชนบทของสังคม ซึ่งมีอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง มีโอกาสที่จะเลื่อนฐานะทางสังคมมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ และมีอาชีพที่จืดจางกว่า² การศึกษาการเลื่อนฐานะทางสังคมในเขตเมืองก็พบเช่นเดียวกันว่าระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับระดับชั้นทางสังคม กล่าวคือ ผู้ที่เลื่อนฐานะทางสังคมสูงมีสัดส่วนของผู้ที่มีการศึกษาสูงมากกว่าผู้ที่เลื่อนฐานะทางสังคมต่ำลงหรือผู้ที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม³ แม้แต่การศึกษาผู้นำที่เป็นข้าราชการระดับสูง ก็ปรากฏว่าการศึกษาระดับสูง โดยเฉพาะการศึกษาจากต่างประเทศ มีความสำคัญยิ่งต่อความก้าวหน้าในอาชีพการงาน⁴

¹Lipset, Social Mobility in Industrial Society, p. 91.

²ชวีใจ เลอจันทร์, "การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในชนบท" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514).

³นิยัติน สุวรรณรัฐ, "การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุและภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรในเขตเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2518).

⁴ลิวีท ซีรเวกิน, ลักษณะทั่วไปของชนชั้นปกครองไทย, และ Evers, Higher Civil Servants In Thailand : Social Mobility, Overseas Education, And Attitudes Towards Their Own Cultural Tradition.

ตารางที่ 17 จำนวนร้อยละของผู้นำ จำนวนตามอายุและระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	อายุปัจจุบัน			รวม
	20-39 ปี	40-59 ปี	60 ปีขึ้นไป	
ประถมศึกษา	-	2.0	37.5	2.7 (5)
มัธยมศึกษา	21.0	35.0	12.5	26.5 (49)
วิทยาลัยต่ำกว่าปริญญาตรี	2.0	10.0	-	5.4 (10)
ปริญญาตรีและสูงกว่า	77.0	53.0	50.0	65.4 (121)
รวม	100.0 (96)	100.0 (81)	100.0 (8)	100.0 (185)

จากตารางที่ 17 ผู้นำทางธุรกิจจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่ง ได้รับการศึกษาจากมหาวิทยาลัยและหนึ่งในสามของคนกลุ่มนี้ได้ศึกษาต่อในระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวนเพียงเล็กน้อยที่ได้รับการศึกษาในระดับต่ำสุด

ถ้าเปรียบเทียบระดับการศึกษาของผู้นำตามกลุ่มอายุต่าง ๆ พบว่าผู้นำทางธุรกิจที่มีอายุน้อยจะมีสัดส่วนของผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับสูงมากกว่า กลุ่มผู้นำที่มีอายุมาก กล่าวคือ กลุ่มอายุ 20-39 ปี มีอัตราส่วนของผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยสูงถึงร้อยละ 77 ในขณะที่กลุ่มอายุ 40-59 ปี มีร้อยละ 53 และยิ่งอายุมาก (60 ปีขึ้นไป) ยังมีสัดส่วนของผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับสูงน้อยลง คือร้อยละ 50

ผู้นำที่ระดับประถมศึกษา มีเฉพาะกลุ่มอายุ 40-59 และ 60 ปีขึ้นไป ในอัตราส่วนร้อยละ 2 และ 37.5 ตามลำดับ

ส่วนผู้ที่จบระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ส่วนมากเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 40-59 ปี คือร้อยละ 54.5 นอกนั้นร้อยละ 21 ในกลุ่มอายุ 20-39 ปี และร้อยละ 12.5 ในกลุ่มอายุมากกว่า 60 ปี

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยการศึกษาและความแตกต่างระหว่างสถานภาพทางอาชีพ ในปัจจุบันของผู้นำทางธุรกิจกับสถานภาพทางอาชีพเมื่อเริ่มทำงานเป็นครั้งแรก ตารางที่ 18 ปรากฏว่าผู้นำส่วนใหญ่มีสถานภาพทางอาชีพในปัจจุบันสูงกว่าอาชีพแรก ไม่ว่าผู้นำเหล่านี้ จะมีการศึกษาระดับใด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้นำที่มีการศึกษาระดับต่ำ (ประถมศึกษา) ทุกคนจะมีอาชีพปัจจุบันสูงกว่าอาชีพแรก ผู้นำที่มีการศึกษาระดับสูงขึ้น จะมีอัตราส่วนของ ผู้ที่มีอาชีพปัจจุบันสูงกว่าอาชีพแรกลดลง กล่าวคือผู้นำที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีอัตราส่วนของผู้นำที่มีอาชีพปัจจุบันสูงกว่าอาชีพแรกร้อยละ 93.9 ร้อยละ 90.0, 73.1 เป็นอัตราส่วนของผู้นำที่มีสถานภาพสูงขึ้นกว่าอาชีพแรกในกลุ่มผู้นำที่มีการศึกษาระดับ อนุปริญญา และปริญญาตรี ตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จะมีสถานภาพสูงกว่าอาชีพแรกคิดเป็นอัตราส่วนเพียงร้อยละ 46.4 ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่ต่ำกว่าผู้นำที่มีสถานภาพเหมือนกับอาชีพแรก คือร้อยละ 53.6

ในทางกลับกันจะพบว่าผู้นำที่มีสถานภาพเหมือนกับอาชีพแรก มีอัตราส่วนจำนวนมากในกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าในกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำทุกคนต้องเริ่มจากอาชีพระดับต่ำ ส่วนกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญา มีอยู่ไม่น้อยที่เริ่มตนในอาชีพระดับสูงเลย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาก็มีผลต่อบุคคลในการเริ่มทำงานอาชีพแรก กล่าวคือ ผู้ที่จบการศึกษาระดับต่ำจะเริ่มทำงานอาชีพที่มีสถานภาพต่ำ ผู้ที่จบการศึกษาระดับสูงก็จะเริ่มทำงานอาชีพที่มีสถานภาพสูง เพราะฉะนั้นจึงไม่แสดงให้เห็นได้ชัดว่ามีการเลื่อนฐานะ

จากตารางที่ 19 ผู้ที่เริ่มทำงานที่มีสถานภาพทางอาชีพสูงส่วนมากได้แก่ผู้ที่มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีจากต่างประเทศ ซึ่งมีอัตราส่วนร้อยละ 58.3 ในกลุ่มอาชีพที่มีสถานภาพรองลงมา ได้แก่กลุ่มอาชีพประเภทที่ 2 มีผู้จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีในประเทศร้อยละ 50 กลุ่มอาชีพประเภทที่ 3 มีอัตราส่วนของผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าร้อยละ 60 ผู้นำที่เริ่มทำงานด้วยการเป็นเสมียนพนักงานนั้น ร้อยละ 90 เป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับวิทยาลัยต่ำกว่าปริญญาตรี และผู้นำที่เริ่มจากกรรมกรไร้ฝีมือนั้น ไม่มีอัตราส่วนของผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาเลย

ตารางที่ 18 จำนวนร้อยละของผู้นำ จำแนกตามระดับการศึกษาและการเปรียบเทียบอาชีพปัจจุบันกับอาชีพแรก

ระดับการศึกษา	เปรียบเทียบอาชีพปัจจุบันกับอาชีพแรก			จำนวนตัวอย่าง
	อาชีพปัจจุบันสูงกว่าอาชีพแรก	อาชีพปัจจุบันเหมือนกับอาชีพแรก	รวม	
ประถมศึกษา	100.0	-	100.0	5
มัธยมศึกษา	93.9	6.1	100.0	49
วิทยาลัยต่ำกว่าปริญญาตรี	90.0	10.0	100.0	10
ปริญญาตรี	73.1	26.9	100.0	93
สูงกว่าปริญญาตรี	46.4	53.6	100.0	28
รวม	76.2	23.8	100.0	185

หมายเหตุ จำนวนผู้นำที่ไม่ตอบระดับการศึกษา 1 ราย

ตารางที่ 19 จำนวนร้อยละของผู้นำ จำแนกตามระดับการศึกษาและอาชีพแรก

ระดับการศึกษา	อาชีพแรก						รวม	จำนวน ตัวอย่าง
	ธุรกิจขนาดใหญ่ ผู้บริหารงานที่โซ วิสาหกิจ	ธุรกิจขนาดกลาง ผู้บริหารระดับรอง	ธุรกิจขนาดเล็ก อาจารย์ในโรง เรียน	ข้าราชการทั่วไป เสมียน, พนักงาน	เกษตรกร ช่างฝีมือ	กรรมกรไร้ฝีมือ		
ประถมศึกษา	6.1	-	60.0	20.0	-	20.0	100.0	5
มัธยมศึกษา	6.1	12.2	8.2	67.3	-	6.1	100.0	49
วิทยาลัย (ต่ำกว่าปริญญาตรี)	10.0	-	-	90.0	-	-	100.0	10
ปริญญาตรี (ภายในประเทศ)	24.1	14.8	-	61.1	-	-	100.0	55
ปริญญาตรี (ต่างประเทศ)	31.6	13.2	-	55.2	-	-	100.0	38
สูงกว่าปริญญาตรี (ภายในประเทศ)	25.0	50.0	-	25.0	-	-	100.0	4
สูงกว่าปริญญาตรี (ต่างประเทศ)	53.3	4.2	12.5	25.0	-	-	100.0	24
รวม	23.7	11.9	5.4	56.2	-	2.7	100.0	185

ตารางที่ 20 จำนวนร้อยละของผู้นำ จำแนกตามระดับการศึกษาและการเปรียบเทียบอาชีพแรกของผู้นำกับอาชีพของบิดาในขณะนั้น

ระดับการศึกษา	เปรียบเทียบอาชีพแรกกับอาชีพบิดา			รวม	จำนวน
	อาชีพผู้นำ สูงกว่า อาชีพบิดา	อาชีพผู้นำ เหมือนกับ อาชีพบิดา	อาชีพผู้นำ ต่ำกว่า อาชีพบิดา		
ประถมศึกษา	-	20.0	80.0	100.0	5
มัธยมศึกษา	7.0	27.9	65.1	100.0	43
วิทยาลัย	11.1	22.2	66.7	100.0	9
ปริญญาตรี	19.3	31.2	49.5	100.0	93
สูงกว่าปริญญาตรี	32.1	28.6	39.3	100.0	28
รวม	17.4 (31)	29.2 (52)	53.4 (95)	100.0	178

หมายเหตุ จำนวนผู้นำที่บิดาถึงแก่กรรมในขณะที่ยังเยาว์ ๗ 8 ราย

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพแรกของผู้นำกับอาชีพของบิดา ในขณะนั้น ปรากฏในตารางที่ 20 ว่า ประมาณ 1 ใน 3 ของผู้นำมีอาชีพแรกสถานภาพเดียวกับบิดา มีผู้นำที่มีอาชีพสูงกว่าบิดาเพียงร้อยละ 17.4 และผู้นำที่มีอาชีพต่ำกว่าบิดามีอัตราส่วนมากถึงร้อยละ 53.4

เมื่อพิจารณาแยกตามระดับการศึกษาของผู้นำทางธุรกิจ พบว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงมีการเลื่อนฐานะทางสังคมสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า กล่าวคือในกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีอัตราส่วนของผู้ที่มีอาชีพแรกสูงกว่าบิดามากกว่าผู้ที่มีอาชีพเท่ากับบิดา คือร้อยละ 32.1 กับ 28.6 ในขณะที่กลุ่มผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำ มีอัตราส่วนแตกต่างกันมาก คือร้อยละ 7.0 กับ 27.9 ของผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ยิ่งกว่านั้นกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาไม่มีอัตราส่วนของผู้ที่มีอาชีพแรกสูงกว่าบิดาเลย ในกลุ่มของผู้นำที่จบการศึกษาระดับวิทยาลัย มีอัตราส่วนของผู้ที่มีอาชีพสูงกว่าบิดาร้อยละ 11.1 และร้อยละ 22.2 มีอาชีพแรกเหมือนกับบิดา เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้นำที่จบระดับปริญญาตรี มีอัตราส่วนของผู้ที่มีอาชีพสูงกว่าบิดาต่ำกว่าผู้นำที่มีอาชีพเหมือนกับบิดา คือร้อยละ 19.3 กับ 31.2 หรืออาจพิจารณาได้ว่าผู้นำที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีอัตราส่วนของผู้ที่มีอาชีพแรกสถานภาพเดียวกับอาชีพบิดามากที่สุด คือร้อยละ 31.2 รองลงมาได้แก่ผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ระดับมัธยมศึกษา วิทยาลัย ประถมศึกษา ซึ่งมีอัตราส่วนร้อยละ 28.6, 27.9, 22.2 และ 20.0 ตามลำดับ

นอกจากนี้ตารางนี้ยังแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้นำที่มีการศึกษาระดับสูงมีโอกาสที่จะเลื่อนฐานะทางสังคมโดยมีสถานภาพอาชีพแรกสูงกว่าอาชีพบิดา ได้มากกว่า ผู้นำที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า กล่าวคือมีอัตราส่วนร้อยละ 32.1 ของผู้นำที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีอาชีพสูงกว่าบิดา ในขณะที่มีร้อยละ 19.3, 11.1 และ 7.0 ของผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัย และมัธยมศึกษา ตามลำดับ มีอาชีพสูงกว่าบิดา ในทำนองเดียวกันผู้นำที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าจะมีอัตราส่วนของผู้ที่มีอาชีพแรกต่ำกว่าบิดา สูงกว่า ผู้นำที่มีการศึกษาระดับสูงว่า พบว่ามีอัตราส่วนมากถึงร้อยละ 80 ของ

ผู้นำที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษามีอัตราที่ต่ำกว่าบิดา ในขณะที่อัตราส่วนนี้จะลดลงในกลุ่มของผู้นำที่มีการศึกษาในระดับสูงขึ้น นั่นคือ ร้อยละ 65.1, 66.7, 49.5 และ 39.3 ของผู้นำที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา วิทยาลัย ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ตามลำดับ มีอัตราที่ต่ำกว่าบิดา

ตารางที่ 21 จำนวนร้อยละของผู้นำ จำแนกตามการศึกษาของผู้นำและของบิดา

การศึกษาของผู้นำ	การศึกษาของบิดา						รวม
	ไม่เคย เข้า.ร.	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	วิทยาลัย	มหา วิทยาลัย	อื่นๆ	
ประถมศึกษา	10.0	-	--	-	-	-	1.8 (3)
มัธยมศึกษา	43.3	37.8	17.9	7.1	-	42.9	25.1 (41)
วิทยาลัย	13.3	5.4	5.1	14.3	-	-	6.1 (10)
มหาวิทยาลัย	33.3	56.7	76.9	78.6	100.0	57.1	66.8 (109)
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวน	30	37	39	14	29	14	163

หมายเหตุ จำนวนผู้นำที่ไม่ยอมไม่ทราบการศึกษาของบิดา 23 ราย

การศึกษาของบุตรมักมีความสัมพันธ์กับการศึกษาของบิดา สันนิษฐานกันว่าบิดาที่มีการศึกษาระดับสูง บุตรก็จะได้รับการศึกษาสูงด้วย แต่ถ้ามิดามีการศึกษาค่ำ บุตรของเขาย่อมได้รับการศึกษาสูงกว่า

ตารางที่ 21 แสดงการเปรียบเทียบการศึกษาของผู้นำที่บิดามีการศึกษาระดับต่าง ๆ ผลการศึกษาปรากฏว่า ระดับการศึกษาของผู้นำทางธุรกิจแตกต่างกันดังนี้ ร้อยละ 1.8 หรือ 3 จากจำนวน 163 คน มีการศึกษาเพียงแต่ชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 25 หรือ 1 ใน 4 ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา จำนวน 10 คน หรือร้อยละ 6.1 เรียนจบระดับอนุปริญาสวนผู้นำอีก 109 คนหรือร้อยละ 66.8 เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาในมหาวิทยาลัย

สำหรับการศึกษาของบิดาของผู้นำเหล่านี้ ปรากฏว่าผู้นำ 30 คนจากจำนวน 163 คน มีบิดาที่ไม่เคยได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ 37 คนมีบิดาที่เรียนจบระดับประถมศึกษา 39 คน มีบิดาที่จบชั้นมัธยมศึกษา 14 คนมีบิดาจบระดับวิทยาลัยต่ำกว่าปริญญาตรี 29 คน มีบิดาจบระดับมหาวิทยาลัย และอีก 14 คน ได้รับการศึกษาจากวัดบ้าง โรงเรียนเจ้เข้าง แสดงว่าการศึกษาของผู้นำทางธุรกิจมีระดับสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาของบิดา

ตารางดังกล่าวข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของระดับการศึกษาของบิดาที่มีต่อระดับการศึกษาของบุตร การพิจารณาเปรียบเทียบระดับการศึกษานี้ จะเปรียบเทียบระหว่างการศึกษาในระดับต่ำสุดและระดับสูงสุด กล่าวคือผู้นำที่บิดาไม่เคยเข้าศึกษาในโรงเรียนเลย/ร้อยละ 10 เป็นผู้นำที่จบชั้นประถมศึกษา จบมัธยมศึกษาที่มีร้อยละ 43.3 จบระดับวิทยาลัยมีร้อยละ 13.3 และร้อยละ 33.3 จบระดับปริญญาตรีและสูงกว่า

สำหรับจำนวนของผู้นำที่บิดามีการศึกษาระดับสูง คือ ชั้นปริญญาตรีและสูงกว่า ในจำนวนนี้ทุกคนได้รับการศึกษาชั้นปริญญาตรีและสูงกว่า เช่นเดียวกับบิดา แสดงว่าการศึกษาของบิดานั้นมีผลต่อการศึกษาของบุตร

ตารางที่ 22 จำนวนร้อยละของผู้นำ จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้นำและอาชีพบิดา

อาชีพบิดา	ระดับการศึกษาของผู้นำ				รวม	จำนวน
	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	วิทยาลัยต่ำกว่า ปริญญาตรี	มหาวิทยาลัย		
1. เจ้าของหรือผู้บริหารระดับสูงของธุรกิจ ขนาดใหญ่, ผู้ปฏิบัติงานที่เชี่ยวชาญชีพ	1.0	15.0	4.3	79.5	100.0	93
2. เจ้าของธุรกิจขนาดกลาง ผู้บริหารระดับรอง	4.3	34.8	-	60.9	100.0	23
3. ธุรกิจขนาดเล็ก	10.7	17.8	17.8	53.6	100.0	28
4. ข้าราชการทั่วไป เสมียน พนักงานขาย	-	58.8	5.3	35.2	100.0	17
5. เกษตรกร ชาวฝีมือ	-	33.3	-	65.7	100.0	9
6. กรรมกรไร้ฝีมือ	-	100.0	-	-	100.0	9
รวม	2.7	27.3	5.6	64.2	100.0	179

หมายเหตุ จำนวนผู้ที่ไม่ตอบอาชีพบิดามี 6
จำนวนผู้ที่ไม่ตอบระดับการศึกษามี 1

แม้ว่าการศึกษาระดับบิคาจะเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดการศึกษาระดับของบุตร แต่ก็ไม่ใช่ว่าเป็นปัจจัยเดียวที่สำคัญที่สุด มีผู้ศึกษาพบว่าชั้นทางสังคมของบิดามารดามีความสำคัญมาก บิดาที่ประกอบอาชีพที่มีสถานภาพสูงมักจะสนับสนุนให้บุตรของตนได้มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งตรงกันข้ามกับบิดาที่มีอาชีพที่ไร้แรงงาน

ตารางที่ 22 แสดงถึงระดับการศึกษาของผู้นำ จำแนกตามลักษณะอาชีพของบิดาในจำนวนผู้นำที่บิดาเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ ผู้บริหารระดับสูง หรือผู้บริหารระดับสูง วิชาชีพเมื่ออัตราส่วนร้อยละ 79.5 ที่จบการศึกษาชั้นปริญญาตรีและสูงกว่า ที่เหลืออีกร้อยละ 20.3 เป็นผู้ที่ไม่ได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย คือจบประถมศึกษา ร้อยละ 1 จบมัธยมศึกษา ร้อยละ 15 และจบวิทยาลัย ร้อยละ 4.3 ในจำนวนผู้นำที่บิดาประกอบอาชีพประเภทที่ 2 และ 3 นั้น มีอัตราส่วนของผู้ที่จบการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยมากกว่าครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 60.9 และ 53.6 และเป็นที่น่าสนใจว่าผู้นำที่บิดามีอาชีพเกษตรกรรมและช่างฝีมือ มีอัตราส่วนมากถึงร้อยละ 66.7 ที่จบมหาวิทยาลัย¹ ซึ่งสูงกว่าผู้นำที่บิดามีอาชีพประเภทที่ 2 และ 3 ในกรณีเช่นนี้ มีความเห็นอยู่ประการหนึ่งคือ บุคคลที่กลายมาเป็นผู้นำทางธุรกิจเป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยานและมีความอดสาหัสในการศึกษา แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาความยากลำบาก เขาก็พยายามต่อสู้

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 1 ปัจจุบันมีตำแหน่งเป็นกรรมการผู้จัดการธุรกิจเกี่ยวกับการประกันภัย เขาเป็นบุตรชาวนา มีพี่น้องหลายคน บิดามีที่นาพอทำกิน ส่วนมารดาเสียชีวิตตั้งแต่เขาอายุได้ 6 ปี เขาเป็นคนเรียนดี จบการศึกษาชั้นต้นที่โรงเรียนในจังหวัด

¹ ร้อยละ 66.7 ของกลุ่มผู้นำที่บิดาเป็นเกษตรกรและช่างฝีมือนั้น มีจำนวน 9 ราย มีบิดาเป็นชาวนา 3 ราย ช่างทำทอง 1 ราย ชาวประมง 2 ราย อู๋หอมรดก 1 ราย ช่างตัดผม 1 ราย และช่างตัดเสื้อ 1 ราย ส่วนระดับการศึกษาของผู้นำในกลุ่มนี้มี 3 รายที่จบระดับมัธยมศึกษา และอีก 6 ราย จบระดับมหาวิทยาลัย

ละเชิงเทรา บิดาท้องการให้เรียนต่อในระดับสูง เพื่อจะได้ไม่ตองลำบากเป็นชวานาเหมือนบิดา ทั้งตัวเขาเองก็ตองการเรียนต่อกวย บิดาจึงไคขายทรัพย์สินมิตีเกาเพื่อส่งเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ ระหว่างที่เรียนอยู่ก็สอนหนังสือตอนค่ำเพื่อหารายไคพิเศษ เมื่อจบระดับมัธยมก็กษาศอนปลายก็เริ่มทำงานอาชีพแรกเป็นครู ขณะเดียวกันก็สมัครเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กวย

เมื่อสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ไคสมัครสอบแข่งขันเพื่อเข้าทำงาน โดยเริ่มเป็นพนักงานความประจำสำนักงาน แล้วเลื่อนตำแหน่งขึ้นไปตามลำดับโดยอาศัยความสามารถและความซื่อสัตย์คอบหน้า

เขาไคเล่าอีกว่าบิดามีไควางเป้าหมายหรือแนวทางชีวิตให้เขา เพียงแต่ไม่ตองการให้บุตรเป็นชวานาเท่านั้น การเลือกศึกษาหรือการประกอบอาชีพนั้นเป็นเรื่งที่เขาคองตัดสินใจเองทั้งดั้น นอกจากนี้ตัวเขาเองยังไคสนับสนุนและส่งเสริมทางคานการศึกษาคให้แกนอง ๆ กวย และนองชายของเขาคอนหนึ่งมีตำแหน่งทางราชการเป็นถึงระดับอธิบดี

ในกลุ่มผู้นำที่บิดาเป็นข้าราชการทั่วไป หรือเสมียนพนักงาน มีอัตราส่วนเพียงร้อยละ 35.2 เท่านั้นที่จบมหาวิทยาลัย สำหรับผู้นำที่บิดาเป็นผู้ใช้แรงงานไร้ฝีมือ มีความแตกต่างอย่างเห็นไคชัด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้นำที่บิดาประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่มึสถานภาพสูงกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้นำที่มึบิดาเป็นชนชั้นนำ กล่าวคือ ผู้นำที่บิดาเป็นกรรมกรหรือพ่อค้าเร้น จบการศึกษาเพียงแคระดับมัธยมศึกษาเท่านั้น

โดยสรุปแล้ว บุคคลที่เกิดในครอบครัวที่มีสถานภาพทางอาชีพสูง จะเข้าศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจนจบชั้นปริญญาตรี และมีจำนวนไม่น้อยที่ศึกษาต่อในระดับสูงกว่าปริญญาตรี โดยเฉพาะการศึกษาต่อในต่างประเทศ อย่างไรก็ตามก็มีสัดส่วนจำนวนน้อย (ร้อยละ 16) ของผู้นำทางธุรกิจ ซึ่งบิดามีสถานภาพสูงในสังคม ไม่ได้รับการศึกษาเกินกวาระดับมัธยมศึกษา

ถ้าจะพิจารณาจากคุณสมบัติที่ทำการศึกษาระดับต่ำและมีความพยายามที่จะเลื่อนฐานะจากสถานภาพทางครอบครัวระดับต่ำไปสู่ระดับสูง กับบุคคลที่เกิดมาในครอบครัวชนชั้นสูงและไม่ใฝ่หาประโยชน์ของการศึกษามาใช้ แต่ก็สามารถเป็นผู้นำได้ง่าย ตัวอย่างของผู้นำทางธุรกิจจะสามารถอธิบายให้เห็นได้ชัดเจน

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 2 เป็นตัวแทนของนักธุรกิจชั้นนำที่ไม่ได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาและมาจากสถานภาพทางครอบครัวระดับต่ำ

เขาเป็นบุตรชายของเกษตรกรที่ค่อนข้างที่ค่อนข้างเล็ก ๆ เพื่อปลูกผักขายเขามีพี่น้องหลายคน ซึ่งทุกคนต้องช่วยตัวเองทั้งสิ้น เมื่อจบชั้น ม.3 (เทียบเท่า ป.7 ในปัจจุบัน) ก็ต้องหางานทำพร้อมกับเรียนกวดวิชาเพื่อสอบเทียบชั้น ม.6

ทำงานครั้งแรกเป็นลูกจ้างบริษัททำขนยาเรือ ซึ่งเป็นบริษัทของญาติ เมื่อพิจารณาแล้วคิดว่า เป็นอาชีพที่ไม่ก้าวหน้า จึงเปลี่ยนหน้าที่มาเป็นพนักงานขาย (salesman) โดยออกไปตามต่างจังหวัด ทำอยู่ประมาณ 3-4 ปี ในขณะที่เดียวกันก็หาความก้าวหน้าโดยการเรียนเพิ่มเติมทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ (electronic) หลังจากนั้นจึงมาเป็นช่างวิทยุ โทรทัศน์ (ในบริษัทของญาติ) แล้วจึงค่อย ๆ เก็บออมเงินทุน จนกระทั่งปี 2517 รวมหุ้นกับเพื่อน ๆ ตั้งบริษัทเกี่ยวกับบ้านจัดสรรและขยายกิจการต่อไปเรื่อย ๆ นอกจากกิจการบ้านจัดสรรแล้วยังได้ขยายไปยังกิจการค้าอื่น ๆ ด้วย เช่น ค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า และค้าการเงิน

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 2 นับเป็นนักธุรกิจที่ก้าวขึ้นมาด้วยความสามารถของตัวเอง เขาได้ให้ข้อคิดว่าการก้าวขึ้นมาเป็นนักธุรกิจชั้นนำนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เงิน มีเพียงเครดิตและความสามารถที่ประสบความสำเร็จได้

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 3 เป็นผู้จัดการห้างสรรพสินค้าใหญ่แห่งหนึ่ง เกิดที่จังหวัดในภาคกลาง มีบิดาเป็นชาวจีนซึ่งอพยพมาจากประเทศจีน และตั้งหลักแหล่งทำมาหากินเป็นพ่อค้าขายข้าวและของใช้ที่จำเป็น การค้าในสมัยนั้นลำบากมาก บิดาต้องหายไปรับซื้อของจากผู้ผลิต มารคาก็อยู่ช่วยทางบ้าน เขาเป็นบุตรคนแรกในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 9 คน

ชีวิตประจำวันตั้งแต่เด็กเคยชินอยู่กับเรื่องการค้าขาย ฉะนั้นจึงตั้งใจเป้าหมายไว้ว่าจะประกอบอาชีพทางธุรกิจ บิดาไม่ได้กำหนดแนวทางชีวิตให้ แต่มีความต้องการที่จะส่งบุตรเข้ามาศึกษาในกรุงเทพฯ เขาจึงเข้ามาเรียนโรงเรียนจีนในกรุงเทพฯ จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เนื่องจากมีเรื่องทางการเมืองเกี่ยวกับโรงเรียนจีน โรงเรียนจีนถูกปิด เขาจึงกลับไปอยู่บ้านต่างจังหวัด 1 ปี หลังจากนั้นก็เข้ามากรุงเทพฯ เพื่อมาทำงานเป็นพนักงานขายของหนาร้าน ในขณะที่อายุได้ 18 ปี การเข้ามาทำงานที่นี้ต้องอาศัยคนรู้จักฝากเข้าทำได้ประมาณ 5 มีกีขายร้าน แต่ยังคงอยู่ในหน้าที่เดิม จากนั้นก็เปลี่ยนมาเป็นอาชีพขายประกันภัยที่บริษัทประกันชีวิตประมาณ 1 ปี ก็มีผู้ใหญ่ของห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง ซึ่งเคยรู้จักกัน ได้ชักชวนให้ไปบริหารงานทางด้านตลาดในตำแหน่งผู้จัดการ แต่ทำได้เพียง 1 ปี ก็ลาออก หยุดพักไปประมาณ 2-3 ปี เพื่อน ๆ จึงชวนไปทำงานที่ห้างสรรพสินค้าอีกแห่งหนึ่ง ทำไปได้ไม่นาน เจ้าของห้างสรรพสินค้าเดิมซึ่งเขาเคยเป็นผู้จัดการมาก่อน ก็เรียกกลับมาทำงานอีก จนถึงปี 2505 จึงได้รับตำแหน่งเป็นผู้จัดการของห้างสรรพสินค้า

ผู้ให้สัมภาษณ์รายนี้เป็นตัวแทนของนักธุรกิจชั้นนำจำนวนน้อยที่เป็นบุตรชายของเจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพของบุคคลที่บุตรชายของเขาได้รับการศึกษาระดับต่ำ แต่ก็สามารถเลื่อนฐานะไปสู่ตำแหน่งของเกียรตินิยมและอำนาจ

การเข้าทำงานแต่ละครั้งของเขามักจะเป็นไปในรูปของการชักชวนให้เข้ามาทำงาน ทั้งนี้เพราะชื่อเสียงของเขาเป็นที่รู้จักกันดีในต่างวงการว่า เป็นคนที่มีความสามารถและซื่อสัตย์ การเลื่อนฐานะไปสู่ตำแหน่งผู้จัดการนั้นเป็นไปด้วยความสามารถของตัวเองมิได้มีผู้ใดคอยช่วยเหลือ

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 4 เป็นตัวแทนของนักธุรกิจที่เกิดมาในครอบครัวร่ำรวย แต่ไม่ได้นำประโยชน์ของการศึกษามาใช้

เขาเป็นบุตรชายของเจ้าของธุรกิจเกี่ยวกับเครื่องยนต์และอะไหล่รถยนต์ มารกาเสียชีวิตตั้งแต่เขายังเด็ก ๆ เนื่องจากบิดามีภรรยาหลายคนและมีบุตรมาก จึงไม่สนใจที่จะกำหนดแนวทางการศึกษาและการประกอบอาชีพของบุตร

เขาเลยเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยแต่ไม่สำเร็จ ต้องลาออก เพราะต้องมาช่วย บิดาทำงานที่บริษัทในตอนเช้า จึงไม่มีเวลาที่จะศึกษาอย่างเต็มที่ เมื่อเริ่มทำงานที่บริษัท ของบิดา อยู่ในตำแหน่งช่างฟิตและสต็อกการ์ด ในขณะนั้นรู้สึกเหนื่อยใจมากที่ต้องทำงานระดับ คำ ทั้ง ๆ ที่เป็นบุตรชายของเจ้าของบริษัท แต่ในปัจจุบันคิดได้ว่า นั่นคือประสบการณ์ ที่สำคัญ ทำให้ได้เรียนรู้งานทุกระดับ

ต่อมาบิดาได้ขยายกิจการออกไป ทั้งบริษัทขายรถยนต์ เขาก็ย้ายมาอยู่ใน ตำแหน่งพนักงานขายอะไหล่ 2 ปี จนกระทั่งปี 2493 บิดาได้เปิดบริษัทแห่งใหม่อีก เขาได้รับเลือกจากคณะกรรมการของบริษัทให้ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการ เนื่องจาก คณะกรรมการเห็นว่า เป็นคนมีความสามารถ ฐานะดี และเป็นทีไว้วางใจได้ อีก 12 ปี ต่อมาได้รวมหุ้นกับเพื่อน ๆ ทั้งบริษัทประกอบรถยนต์ ซึ่งเป็นบริษัทของคนไทยล้วน ไม่มี หุ้นของชาวต่างชาติอยู่เลย

ระหว่างกลุ่มนักธุรกิจที่มาจากสถานภาพทางครอบครัวที่แตกต่างกัน ก็จะมีวิถี ทางไปสู่ความสำเร็จที่แตกต่างกันด้วย มีหลายครอบครัวที่อยู่ในระดับที่สามารถจะส่งบุตร เข้าศึกษาในระดับสูงไกลหรืออย่างน้อยที่สุดก็สามารถส่งให้บุตรได้รับการศึกษาพอสมควร มีบางคนที่ครอบครัวไม่สามารถสนับสนุนในเรื่องการศึกษาได้ แต่เป็นนักเรียนที่เอาใจใส่ ในด้านการเรียนและผลการเรียนดี จึงได้รับทุนการศึกษาจากโรงเรียน เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์ รายที่ 5 ซึ่งกำพร้าบิดาตั้งอายุได้ 6 ขวบ เขาเป็นนักเรียนที่เรียนดี ได้รับทุนการศึกษา จากโรงเรียนเรื่อยมา เคยเป็นหัวหน้านักเรียนและเป็นประธานกิจกรรมต่าง ๆ ในขณะที่ เรียนอาชีวศึกษามีสุดท้าย บริษัทแห่งหนึ่งได้แจ้งความประสงค์มาที่โรงเรียน ต้องการ ผู้ที่มีความสามารถในการเป็นผู้นำบุคคล ทางโรงเรียนจึงคัดเลือกเขาส่งมาทำงานที่บริษัทนี้ ในการทำงานนั้น เขาพยายามหาความก้าวหน้าอยู่เสมอ โดยการเปลี่ยนงาน ส่วนมากเกี่ยวข้องกับงานด้านพาณิชย์นาวี เนื่องจากเมื่อตอนเด็ก ๆ เคยตามบิดาไปดูการค้า ที่ท่าเรือบ่อย ๆ ต่อมาเขาได้รวมหุ้นกับเพื่อน ๆ ทั้งบริษัททำการค้าส่ง ส่งสินค้าเข้าและ ส่งออก กิจการดีขึ้นตามลำดับ ในปี 2515 จึงคิดตั้งบริษัทประกันชีวิต ในระยะแรกเริ่มใน

หมู่พนักงานและญาติ ๆ ก่อน ต่อมาก็ขยายออกไปยังบุคคลภายนอก นอกจากนั้นทางด้านการค้าส่ง เขาได้สังเกตเห็นว่าสินค้าประเภทรังนกเป็นที่ต้องการมาก และมีราคาดี จึงได้ตั้งบริษัทการค้ารังนกขึ้นในปี 2517 และดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ

เมื่อครั้งเล็ก ๆ เคยเผชิญกับความยากจนและความลำบาก ฉะนั้นจึงพยายามสร้างฐานะเพื่อตนเองและครอบครัว จนได้รับความสำเร็จในชีวิต

เรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ซึ่งมีวิถีทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิตที่แตกต่างกัน

ภูมิหลังทางครอบครัว (Family Background)

บุคคลที่ดำรงตำแหน่งสูงสุดในกิจการธุรกิจของสังคมไทยที่ศึกษาอยู่นี้ ส่วนมากเป็นบุคคลที่เกิดจากครอบครัวชนชั้นสูง จำนวนครึ่งหนึ่งเป็นบุตรชายของเจ้าของธุรกิจกิจการขนาดใหญ่ หรือเป็นผู้บริหารระดับสูงของบริษัทหรือหน่วยงานราชการ หรือเป็นบุตรชายของผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ วิศวกร ทนายความชั้นหนึ่ง อาจารย์ในมหาวิทยาลัย อีกราว 1/4 เล็กน้อย (ร้อยละ 27.4) มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในชั้นดี คือเป็นบุตรชายของผู้บริหารระดับรอง เจ้าของดำเนินกิจการธุรกิจขนาดกลาง และธุรกิจขนาดเล็ก ส่วนที่เหลือเป็นพวกที่มาจากครอบครัวที่บิดารับราชการหรือเป็นเสมียนพนักงาน มีอัตราร้อยละ 9.1 มีจำนวนน้อยมาจากครอบครัวเกษตรกรที่มีที่ดินของตนเอง และช่างที่มีกิจการของตนเอง ร้อยละ 5.5 และร้อยละ 4.8 มาจากครอบครัวผู้ใช้แรงงาน ไม่มีฝีมือ

โดยสรุปแล้ว มีอาชีพ 3 ประเภท ที่สร้างผู้นำทางธุรกิจมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ผู้ดำเนินกิจการธุรกิจขนาดใหญ่หรือผู้บริหารระดับสูง หรือผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ, ผู้ดำเนินกิจการขนาดกลางหรือผู้บริหารระดับรองหรือนายหน้าขายหลักทรัพย์, และผู้ดำเนินกิจการค้าขายขนาดเล็ก

การพิจารณาการศึกษาระดับการศึกษาระดับอาชีวะของบิดา จะช่วยให้เข้าใจถึงสภาพแวดล้อม ซึ่งผู้นำทางธุรกิจนั้นเติบโตขึ้นมา และบุคคลเหล่านี้มีภูมิหลังทางครอบครัวแตกต่างกันอย่างไร ใครบ้างที่มาเป็นผู้นำทางธุรกิจของไทย จากตารางที่ 23 ตัวเลขเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของผู้นำทางธุรกิจที่มาจากภูมิหลังทางครอบครัวที่แตกต่างกัน ร้อยละ 17.8 เป็นบุตรชายของผู้จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยและส่วนมากมีอาชีพเป็นเจ้าของหรือผู้บริหารระดับสูงของกิจการธุรกิจขนาดใหญ่ ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ มีอัตราส่วนสูงสุดร้อยละ 23.9 เป็นบุตรชายของผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในจำนวนนี้ส่วนมากเป็นผู้มีอาชีพกรรมกรไม่มีฝีมือ เจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่และเจ้าของธุรกิจขนาดกลาง รองลงมาอัตราส่วนร้อยละ 22.7 เป็นบุตรชายของผู้จบประถมศึกษาที่มีอาชีพเป็นเกษตรกรและช่างฝีมือที่มีกิจการของตนเอง ร้อยละ 18.4 เป็นบุตรของผู้ที่ไม่เคยได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ ซึ่งส่วนมากเป็นพนักงานในบริษัทหรือพนักงานขาย (salesman) และเป็นกรรมกรไร้ฝีมือ มีอัตราส่วนที่เท่ากัน ที่เป็นบุตรชายของผู้จบระดับวิทยาลัยและอื่น ๆ คือร้อยละ 8.6 เป็นบุตรชายของผู้จบระดับวิทยาลัยที่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรและช่างฝีมือเป็นส่วนใหญ่ และเป็นบุตรของผู้จบการศึกษาจากโรงเรียนจีนหรืออื่น ๆ ส่วนมากเป็นผู้ค้าเงินกิจการขนาดกลาง

ภูมิหลังทางครอบครัวจะมีอิทธิพลหรือมีส่วนช่วยเสริมสร้างความสำเร็จทางธุรกิจให้กับบุคคลได้เพียงใดนั้น ไม่สามารถที่จะอธิบายได้โดยทางสถิติ เท่าที่สังเกตได้ ภูมิหลังทางครอบครัว ภูมิหลังทางอาชีพ ระดับการศึกษา และชนิดของธุรกิจ ทั้งหมดนี้มีความสำคัญต่อการสร้างความสำเร็จทางอาชีพของนักธุรกิจชั้นนำ และยากที่จะกำหนดความสำคัญมากน้อยของข้อเท็จจริงนี้ในแง่ของความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ครอบครัวมีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางอาชีพในหลาย ๆ ด้าน มากกว่าการส่งบุตรชายเข้าไปทำงานในบริษัทเอกชนกับบิดา ด้วยความหวังว่าจะได้รับความสำเร็จในตำแหน่งเกี่ยวกับบิดา อิทธิพลเหล่านี้แสดงความหมายอย่างไร สถาบันทางสังคมเช่นครอบครัว เพื่อน หรือสถาบันทางเศรษฐกิจจะช่วยให้ นักธุรกิจบางกลุ่มก้าวหน้าได้มาก

ตารางที่ 23 จำนวนร้อยละของผู้นำ จำแนกตามอาชีพและการศึกษาของบิดา

อาชีพบิดา	ระดับการศึกษาของบิดา						รวม	จำนวน
	ไม่เคย เขา ร.ร.	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	วิทยา ลัย	มหาวิทยา ลัย	อื่นๆ		
1. เจาของ, ผู้บริหารระดับสูง ของกิจการขนาดใหญ่, ผู้ปฏิบัติ งานใช้วิชาชีพ	13.1	15.3	26.3	10.9	26.3	7.6	100.0	91
2. ผู้ดำเนินกิจการขนาดกลาง, ผู้บริหารระดับรอง	19.0	23.8	23.8	9.5	4.8	19.0	100.0	21
3. ผู้ดำเนินกิจการขนาดเล็ก นายหน้าขายหลักทรัพย์	21.7	34.7	21.7	4.3	13.0	4.3	100.0	23
4. พนักงานในบริษัท, พนักงานขาย	41.2	23.5	17.6	-	5.9	11.8	100.0	17
5. เกษตรกร, ช่างฝีมือ	-	71.4	14.3	14.3	-	-	100.0	7
6. กรรมกรไร้ฝีมือ	50.0	25.0	25.0	-	-	-	100.0	4
รวม	18.4	22.7	23.9	8.6	17.8	8.6	100.0	163
	(30)	(37)	(39)	(14)	(29)	(14)		

หมายเหตุ จำนวนผู้นำที่ไม่ตอบ ไม่ทราบ การศึกษาของบิดา 8 ราย

ตารางที่ 24 จำนวนร้อยละของผู้นำจำแนกตามอาชีพแรกและความสัมพันธ์
กับบริษัท

อาชีพแรก	ความสัมพันธ์กับบริษัท			รวม
	เป็นของ ตนเอง	เป็นของบิดา หรือญาติ	เป็นของ บุคคลอื่น ไม่ใช่ญาติ	
1. เจ้าของหรือผู้บริหารระดับสูงของ ธุรกิจขนาดใหญ่, ผู้ปฏิบัติงานที่โช วิชาชีพ	63.3	51.6	7.2	23.6 (44)
2. เจ้าของธุรกิจขนาดกลาง, ผู้บริหารระดับรอง	3.3	29.0	9.6	11.8 (22)
3. เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก	33.3	-	-	5.4 (10)
4. ข้าราชการทั่วไป, เสมียน พนักงาน, พนักงานขาย	-	16.1	79.2	55.9 (104)
5. เกษตรกร, ขางมีฝีมือ	-	-	-	-
6. กรรมกร	-	3.2	4.0	3.2 (1)
รวม	100.0 (30)	100.0 (31)	100.0 (125)	100.0 (186)

กว่าปัจจัยทางค่าเดิม ๆ หรือไม่ เช่น ความชำนาญ ความสามารถ นักธุรกิจที่ได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับประโยชน์จากเครือข่ายศิษย์เก่าจะเริ่มทำงานจากระดับต่ำแล้วเลื่อนไปสู่ระดับสูง หรือเริ่มที่ระดับสูงโดย

นักธุรกิจที่เกิดมาในครอบครัวชนชั้นสูง ส่วนมากจะทำงานในบริษัทของบิดาหรือดำเนินกิจการเอง ตารางที่ 24 ในบริษัทที่บิดาเป็นเจ้าของ บุตรชายมักจะเริ่มทำงานด้วยตำแหน่งระดับสูง คือร้อยละ 51.6 เป็นผู้บริหารระดับสูงของบริษัท ร้อยละ 29 มีตำแหน่งบริหารในระดับรองลงมา และมีจำนวนน้อยที่เริ่มทำงานด้วยสถานภาพต่ำ โดยทำงานอยู่ในบริษัทของญาติพี่น้อง

สำหรับผู้เริ่มทำงานในบริษัทอื่น ๆ ที่มีชื่อของบิดา มีสัดส่วนจำนวนมากที่เริ่มจากระดับเสมียนพนักงาน หรือพนักงานขาย 1.1 โดยมีร้อยละ 79.2 ในทำนองเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักธุรกิจที่เริ่มอาชีพแรกด้วยการเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ ผู้บริหารระดับสูง ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ และเจ้าของธุรกิจขนาดกลางหรือผู้บริหารระดับรองกับความสัมพันธ์ในบริษัท

อาชีพแรก	ความสัมพันธ์กับบริษัท			รวม
	เป็นของตนเอง	เป็นของบิดาหรือญาติ	เป็นของบุคคลอื่น	
1. เจ้าของหรือผู้บริหารระดับสูงของธุรกิจขนาดใหญ่ ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ	43.2	36.4	20.4	100.0 (44)
2. เจ้าของธุรกิจขนาดกลาง, ผู้บริหารระดับรอง	4.5	40.9	54.5	100.0 (22)

ปรากฏว่านักธุรกิจชั้นนำของไทยมักจะเริ่มต้นด้วยการเป็นเจ้าของกิจการขนาดใหญ่มากกว่าที่จะเข้าไปทำงานในบริษัทเดียวกับบิคา หรือบริษัทอื่น ๆ จากทศสังเกต นักธุรกิจในกลุ่มนี้มีบิคาเป็นเจ้าของกิจการขนาดใหญ่ แล้วบุตรก็จะแยกออกไปดำเนินกิจการเอง เช่นอยู่ในรูปของบริษัทในเครือ

สำหรับนักธุรกิจที่เริ่มต้นในระดับรองลงมา มักจะเป็นผู้บริหารระดับรองในบริษัทอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริษัทขนาดใหญ่ได้ให้โอกาสสมาคมสำหรับคนหนุ่มที่มีความสามารถและไม่มีอิทธิพลของความเป็นญาติเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากมีระบบการจัดองค์การที่กว้างใหญ่มาก

เกี่ยวกับอิทธิพลของภูมิหลังทางครอบครัวนั้น สามารถวินิจฉัยได้ว่า นักธุรกิจบางคนได้รับความช่วยเหลือโดยตรงจากครอบครัวของเขา รายละเอียดเกี่ยวกับชีวประวัติได้ชี้ให้เห็นว่ามีการรับช่วงการควบคุมบริษัท หรือได้รับตำแหน่งสำคัญ ๆ ภายในบริษัทซึ่งบิคาหรือญาติ ๆ ของเขาดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ๆ นอกจากนี้การได้รับมรดกเป็นทรัพย์สินก็พิจารณาว่าเป็นความช่วยเหลือโดยตรงจากครอบครัวของเขา ข้อมูลที่เสนอไว้ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ร้อยละ 43.2 ของนักธุรกิจที่มีกิจการเป็นของตนเอง เริ่มต้นด้วยการเป็นเจ้าของกิจการขนาดใหญ่

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานโดยตรงที่ให้เห็นจริงถึงความเป็นไปได้ของญาติหรือผู้อุปการะที่ให้ความช่วยเหลือในการส่งเสริมอาชีพของนักธุรกิจ ในกรณีเช่นนี้อาจวิเคราะห์ได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. อำนวยการทางเศรษฐกิจและการเมือง ของญาติหรือผู้อุปการะ ซึ่งบรรจบุคคลนั้นลงในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งเพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือ
2. หลักฐานจากชีวประวัติโดยละเอียด ซึ่งแสดงว่าได้ให้ความช่วยเหลือจริง ๆ เช่น บุตรชายของผู้บริหารบริษัทธุรกิจเกี่ยวกับรถยนต์ เข้ามาทำงานครั้งแรกเป็นผู้ฝึกหัด (trainer) ในระยะเวลาเพียง 1 ปี ก็ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้จัดการแผนกต่อมาได้เลื่อนเป็นผู้ช่วยผู้จัดการและกรรมการผู้จัดการตามลำดับ ในบริษัทแห่งใหม่ ซึ่งเป็นบริษัทในเครือ จึงเป็นไปได้ที่บิคาได้ให้ความช่วยเหลือบุตร

โดยสรุป อิทธิพลของภูมิลักษณ์ทางครอบครัวที่มีต่ออาชีพนั้นจะแปรเปลี่ยนไปตามสถานภาพของครอบครัว ผู้นำส่วนมากที่เลื่อนฐานะจากระดับต่ำจะปฏิเสธครอบครัวคือไม่ยอมรับวิถีชีวิต ซึ่งจะเบียดเบียนชีวิตว่างความก้าวหน้า และจะพยายามไต่เต้าไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ส่วนผู้นำที่เกิดจากครอบครัวที่เป็นชนชั้นสูงจะมีลักษณะตรงกันข้ามครอบครัวของเขาจะคาดหวังและสนับสนุนให้เขาได้รับการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยวางแนวทางเพื่อให้เขาไต่เต้าไปสู่ตำแหน่งสูง ๆ และส่งเสริมทางด้านอาชีพของเขาด้วยอำนาจทางสังคมและเศรษฐกิจ

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 6 เป็นบุตรของชาวนาภาคอีสาน ต้องต่อสู้กับอุปสรรคนานาประการกว่าจะได้มาเป็นเจ้าของกิจการขายเครื่องมือก่อสร้าง และแทรกเตอร์

เขาเปิดเผยว่าบิดามารดาของเขาเป็นชาวนาที่มีพื้นาเป็นของตนเอง ชีวิตในวัยเด็กของเขาลำบากมาก ต้องช่วยบิดามารดาทำงานตั้งแต่เช้า เสร็จงานแล้วจึงจะไปโรงเรียน เขามีพี่น้อง 3 คน เป็นชาย 2 หญิง 1 ตัวเขาเองเป็นคนกลาง ต้องเลี้ยงน้องเล็กกว่า 3 คน เพราะไม่มีโรงสี

เมื่ออายุได้ 10 ขวบ จบชั้นประถมปีที่ 4 แล้วเข้ามาเรียนต่อในจังหวัด โดยอาศัยพักอยู่ที่วัด ที่บ้านที่ก็อาศัยบ้านญาติของบิดา เขามีเงินติดตัวไปไม่เกิน 10 บาท ต่อหนึ่งสัปดาห์ การใช้จ่ายของระดับนี้ระมัดระวังอย่างมาก ประหยัดจนกระทั่งต้องแยกตัวจากบ้านไปหุงกินเอง เมื่อครบมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว ใจจริงเขาต้องการเรียนต่อสาขาวิศวกรรม แต่สงสารบิดามารดาที่ค่อนข้างยาก จึงตัดสินใจหางานเพื่อหาเงินมาช่วยเหลือครอบครัวแม้วาระบิดามารดาให้ไม่ทำงานหนัก

เขาเริ่มทำงานเมื่ออายุ 18 ปี เป็นลูกจ้างในร้านค้าที่จังหวัดอุดรธานีได้ 2 ปี ก็มาตั้งโรงงานค้าปลีกที่อุดรธานี ทำอยู่ประมาณ 3-4 ปี กิจการขาดทุน จึงขายกิจการไปแล้วมาเป็นลูกจ้างในบริษัทแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ โดยอ่านจากประกาศงานในหนังสือพิมพ์ เป็นเซลล์แมนขายเครื่องมือก่อสร้าง ทำเหมืองแร่ และแทรกเตอร์ ประมาณ 8-9 ปี

ตอนอายุได้ 32 ปี เริ่มดำเนินกิจการของตนเอง ครั้งแรกมีเงินทุนเพียง 5 หมื่นบาท และขอกู้จากธนาคารอีก ด้วยความขี้อาย และได้รับความเชื่อถือจากวงการธุรกิจ เป็นผลให้เขาได้รับเครดิตจากธนาคารถึง 10 ล้านบาท เพื่อขยายกิจการให้เจริญยิ่งขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 7 เป็นผู้หนึ่งที่เกิดจากครอบครัวเศรษฐี มีบิดาของเขา เป็นนักธุรกิจชั้นนำของไทย ผู้เป็นชาวจีน และได้รับเลือกให้เป็นกำนันที่จังหวัดสุพรรณบุรี เขาเปิดเผยว่าบิดาของเขานั้นเป็นนักต่อสู้ที่ก้าวไปสู่ความสำเร็จเป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่ครอบครัว กล่าวคือได้เข้าเป็นสมาชิกของขบวนการเสรีไทย ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง สมัครเป็นหน่วยบินอยู่ที่ประเทศจีน เมื่อสิ้นสงครามก็กลับประเทศไทย มาทำงานที่ธนาคารกวางตุ้ง แล้วเปลี่ยนมาทำงานด้านประกันภัยกับธนาคารศรีนคร หลังจากนั้นก็ออกมาลงทุนทางค้าธุรกิจ จนก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งประธานกรรมการของบริษัทต่าง ๆ หลายแห่งในปัจจุบัน

สำหรับตัวเขาเองนั้น เริ่มเรียนหนังสือชั้นต้นที่โรงเรียนมีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ เมื่ออายุได้ 9 ปี ก็ไปเรียนต่อที่ฮ่องกงและอเมริกาตามลำดับ การเลือกเรียนทางด้านบริหารธุรกิจเพราะเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากครอบครัวมีอาชีพทางด้านธุรกิจ และบิดาก็กำหนดให้เรียนด้านนี้ด้วย พวกที่ ๆ มอง ๆ ของตนก็เช่นกันต้องเรียนทางธุรกิจ ถึงแม้จะเริ่มเรียนหนังสือมาจนจบชั้นปริญญาตรีมิได้ตั้งเป้าหมายในชีวิตหรือจุดประสงค์ว่าจะทำงานอะไร ส่วนใหญ่ในชีวิตการทำงานจะเป็นไปโดยอัตโนมัติ แม้กระทั่งการเข้ามาอยู่ในวงการธุรกิจ อาจกล่าวได้ว่าได้รับการฝึกฝนมาตั้งแต่เด็กก็เป็นได้

เมื่อสำเร็จการศึกษาจากอเมริกาแล้ว ก็เริ่มทำงานด้วยการสมัครเข้ารับราชการเป็นทหารชั้นสัญญาบัตร มีหน้าที่สอนหนังสือที่โรงเรียนการเงิน ในกรมการเงินทหารบก สอนวันละ 2 ชั่วโมง ในระหว่างนั้นก็ทำงานที่บริษัทผลิตยางรถยนต์ (บิดามีหุ้นส่วนอยู่ในบริษัทด้วย) มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยฝ่ายบริหาร (Administrative Assistance) ทำหน้าที่นี้ประมาณ 5 ปี เมื่อพ้นจากราชการทหารแล้ว ได้รับความแต่งตั้งเป็นผู้จัดการฝ่าย

ในแผนกซึ่งทั้งขึ้นใหม่ ในระยะแรก ๆ กิจการไม่เจริญ แต่เขาก็ปรับปรุงจนได้รับผลสำเร็จ
 ควบคู่กันใหญ่จึงเห็นความสามารถประกอบกับกองการคนที่ไว้ใจได้ใหม่มาดูแลงานในบริษัท
 อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นบริษัทผลิตปัจจัยขั้นพื้นฐาน ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรม เป็นบริษัทในเครือ
 เขาจึงได้รับตำแหน่งเป็นกรรมการผู้จัดการ เป็นตำแหน่งที่ต้องควบคุมทางด้านบริหาร
 โดยตรง นอกจากนั้นผู้ใหญ่ยังได้มอบหมายให้ดูแลด้านการเงินของบริษัทประกันภัยอีกด้วย
 เนื่องจากเขาเคยไปอบรมงานด้านนี้ที่ประเทศสวีเดน เซอร์แดนค์

เราได้ให้ข้อคิดว่า การที่นักธุรกิจมีตำแหน่งบริหารหรือร่วมหุ้นในหลาย ๆ แห่ง
 นั้นเป็นเพราะในวงการธุรกิจนั้นเปรียบเหมือนลูกโซ่ เมื่อเริ่มทำงานแห่งหนึ่งก็ต้องรับ
 ผิดชอบไปเรื่อย ๆ เพราะการทำงานนั้นต้องประสานให้เกี่ยวเนื่องกันไป และในวงการ
 ธุรกิจเหมือนกับการทำงานระบบครอบครัว ผู้บริหารหรือตำแหน่งสำคัญ ๆ จะเป็นคนใน
 เครือญาติ เนื่องจากวงการธุรกิจต้องอาศัยคนที่ไว้วางใจได้ มีความรับผิดชอบและเสีย
 สละทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังใจเพื่อกำเนินงานให้ดูดีและเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น การ
 ใจคนในวงศ์เครือญาติจึงจะทำให้หลักประกันความมั่นใจมากกว่า เพราะมีความรู้ดีกว่าคน
 เป็นเจ้าของกิจการ ต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ไม่หาโอกาสที่จะสั้ตรขึ้นค่าแรงงาน
 บางบริษัทที่ไว้วางใจผู้บริหารจากบุคคลภายนอก จะประสบปัญหาทางด้านการเงิน คือ เมื่อ
 ผู้ที่มีความชำนาญแล้วมักจะย้ายไปบริษัทอื่น ๆ ที่มีรายได้มากกว่า

การประกบอาชีพและโตเต้าขึ้นมาสู่ตำแหน่งต่าง ๆ ของเขาเห็น อาศัยที่มี
 ผู้ใหญ่อยู่ในวงการธุรกิจและเป็นเจ้าของกิจการ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถด้วย
 เมื่อผู้ใหญ่เห็นความสามารถจึงมอบหน้าที่ให้ดำเนินการ และการที่มาประกบอาชีพธุรกิจ
 นั้นก็เป็นไปตามแนวทางของครอบครัว

สำหรับบุคคลโดยทั่วไปที่จะก้าวไปสู่ตำแหน่งผู้นำนั้น เขามีความเห็น
 "ทุกคนมีความสามารถเหมือนกันหมด แต่โอกาสเท่านั้นที่มีไม่เท่ากัน"

จะเห็นอิทธิพลของภูมิหลังทางครอบครัวที่มีต่ออาชีพของผู้นำทางธุรกิจจึงยากที่จะพิสูจน์ออกมาเป็นตัวเลขได้ สำหรับกลุ่มที่ใช้ศึกษา อย่างไรก็ตาม อาจพิจารณาได้จากความแตกต่างทางด้านปัจจัยเกี่ยวกับอายุ และช่วงระยะเวลาในการทำงาน ซึ่งเป็นผลจากความแตกต่างทางด้านภูมิหลัง สภาพแวดล้อม และการฝึกอบรมซึ่งหมายถึงการศึกษา กล่าวคือ ความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้นำทางธุรกิจเกี่ยวกับระยะเวลาในการทำงาน ได้แสดงให้เห็นถึงการได้รับประโยชน์ทางด้านอาชีพ และการไม่ได้รับประโยชน์ จากภูมิหลัง และการฝึกอบรม

ผู้นำทางธุรกิจที่ศึกษาอยู่นี้ มีช่วงอายุตั้งแต่ 24 ปี ถึงมากกว่า 65 ปี แต่โดยเฉลี่ยแล้วมีอายุประมาณ 41 ปี เริ่มทำงานเมื่ออายุได้ 22 ปี เขาทำงานอยู่ประมาณ 14 ปี จึงได้รับตำแหน่งเป็นผู้นำทางธุรกิจเมื่ออายุได้ 36 ปี และอยู่ในตำแหน่งนี้ประมาณ 5 ปีแล้ว

จากตารางที่ 25 กลุ่มที่เป็นคนหนุ่มที่สุดในบรรดาผู้นำทางธุรกิจที่ศึกษาอยู่คือ บุตรชายของผู้บริหารระดับสูง เจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งมีอายุปัจจุบันประมาณ 40 ปี และกลุ่มที่มีอายุมากที่สุดคือ 47 ปี เป็นบุตรชายของผู้ปฏิบัติงานใช้แรงงานไม่มีฝีมือ ความแตกต่างของอายุปัจจุบันระหว่างภูมิหลังทางครอบครัว ได้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของอายุเมื่อเริ่มทำงานกับระยะเวลาในการทำงานจนกระทั่งได้รับตำแหน่งความเป็นผู้นำทางธุรกิจ บุตรชายของกรรมกรเริ่มทำงานเมื่ออายุน้อยที่สุด คือ 16.5 ปี บุตรชายของเจ้าของกิจการขนาดใหญ่เริ่มเมื่ออายุเกือบ 23 ปี บุตรกรรมกรเมื่ออายุย่างเข้า 41 ปี จึงจะได้รับตำแหน่งเป็นผู้นำ แต่บุตรชายของเกษตรกรหรือช่างฝีมือกับบุตรชายของเจ้าของกิจการขนาดใหญ่ได้รับตำแหน่งเมื่ออายุใกล้เคียงกันคือประมาณ 34 ปี และบุตรของผู้ที่มีอาชีพประเภทธุรกิจขนาดกลาง ธุรกิจขนาดเล็กและเสมียนพนักงาน ได้รับตำแหน่งเมื่ออายุ 35 ปีกว่า, 36 ปี และ 38 ปีตามลำดับ

ดังที่แจ้งแสดงให้เห็นว่า บุคคลที่มาจากภูมิหลังทางครอบครัวที่มีสถานภาพสูง จะเริ่มทำงานช้ากว่า และได้รับตำแหน่งระดับสูงในระยะเวลาสั้นกว่า บุคคลที่มาจากภูมิหลังทางครอบครัวที่มีสถานภาพต่ำกว่า

ประโยชน์ของภูมิหลังทางครอบครัวและการศึกษา ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง
ของเวลาในการทำงาน ตารางที่ 26 ได้เสนอค่าเฉลี่ยของอายุผู้นำเมื่อเริ่มทำงาน
อายุเมื่อได้รับตำแหน่งปัจจุบัน และค่าเฉลี่ยของอายุปัจจุบันในแต่ละระดับการศึกษา

ผู้นำที่ได้รับการศึกษาระดับเก่า (ประถมศึกษา) จะเริ่มทำงานเมื่ออายุมากกว่า
16 ปี เล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จะเริ่มเมื่ออายุ
เกือบ 24 ปี ผู้นำที่มีการศึกษาอย่างเป็นทางการในระดับต่ำสุด ต้องใช้เวลาถึง 32 ปีกว่า
จึงจะได้รับความสำเร็จ ในขณะที่ผู้นำที่ได้รับการศึกษาในระดับสูงจะประสบความสำเร็จ
โดยใช้เวลาเพียง 10 ปีเท่านั้น และผู้นำที่มีการศึกษาระดับต่ำสุด (ประถมศึกษา) มีอายุ
ปัจจุบัน 58 ปี ขณะที่ผู้นำที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีอายุโดยเฉลี่ยประมาณ 37 ปี
สรุปได้ว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับต่ำ จะเริ่มทำงานตั้งแต่อายุน้อย ๆ และกว่าจะได้รับ
ตำแหน่งเป็นผู้นำทางธุรกิจ จะคงใช้เวลายาวนานกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า

ปัจจัยทางการศึกษาและภูมิหลังทางครอบครัวจึง เป็นปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพล
ต่อความสำเร็จทางด้านอาชีพของบุคคล ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากความแตกต่างทางด้าน
เวลา

โครงสร้างสังคม

สังคมไทยตั้งแต่สมัยตั้งถิ่นฐานจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีการจัด
ลำดับชั้นทางสังคมโดยใช้ระบบศักดินาเป็นดัชนีแสดงให้เห็นความแตกต่างกันของฐานะทาง
เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของบุคคล และมีการแบ่งชนชั้นออกเป็น 4 ประเภท
ได้แก่ เจ้า ขุนนาง ไพร และ ทาส

โอกาสในการเลื่อนฐานะทางสังคมจากชนชั้นต่ำให้สูงขึ้นนั้นเป็นไปได้ยาก
เนื่องจากมีกฎหมายห้ามไพร่เข้าพิธีถือน้ำพิพัฒน์ฯ ตั้งแต่ พ.ศ. 2383 ได้ระบุ
ไว้ว่า บุคคลผู้ที่จะเข้าดำรงตำแหน่งราชการ (ที่ถือศักดินาตั้งแต่ 400 ขึ้นไป) จำต้องมี

ตารางที่ 25 การเปรียบเทียบอายุโดยเฉลี่ยระหว่างอายุเมื่อเริ่มทำงานเป็น
 ลารี่แรก อายุเมื่อได้รับตำแหน่งปัจจุบัน และอายุปัจจุบันของ
 ผู้นำกับดักระดับอาชีพของบิดา

อาชีพบิดา	อายุของผู้นำ		
	อายุเมื่อเริ่ม ทำงาน	อายุเมื่อได้รับ ตำแหน่งปัจจุบัน	อายุปัจจุบัน
1. ชุรกิจขนาดใหญ่, ผู้บริหารระดับสูง ผู้ปฏิบัติงานที่ไวยุชาติศ	22.6	33.9	39.8
2. ชุรกิจขนาดกลาง, ผู้บริหาร ระดับรอง	22.4	35.6	40.7
3. ชุรกิจขนาดเล็ก	21.2	36.2	41.0
4. เสมียนพนักงาน, ข้าราชการ	21.6	38.4	41.9
5. เกษตรกร, ช่างฝีมือ	19.7	33.8	41.1
6. กรรมกรไร้ฝีมือ	16.5	40.7	46.7
ค่าเฉลี่ยทั้งหมด	22.0	35.2	40.6

ตารางที่ 26 การเปรียบเทียบอายุโดยเฉลี่ยระหว่างอายุเมื่อเริ่มทำงาน เป็นอาชีพแรก/อายุเมื่อได้รับตำแหน่งปัจจุบัน และอายุปัจจุบัน กับระดับการศึกษาของผู้นำ

ระดับการศึกษา	อายุเมื่อเริ่มทำงาน	อายุเมื่อได้รับตำแหน่งปัจจุบัน	อายุปัจจุบัน
ประถมศึกษา	16.5	44.7	58.0
มัธยมศึกษา	19.8	35.3	42.8
วิทยาลัย (ต่ำกว่าปริญญาตรี)	21.8	36.8	42.5
ปริญญาตรี	23.0	35.7	40.2
สูงกว่าปริญญาตรี	23.8	33.7	37.1
ค่าเฉลี่ยทั้งหมด	22.0	35.6	41.0

คุณสมบัติดังต่อไปนี้

(ก) จะคงมาจากตระกูลของฉัตรมหาเสนาบดี ซึ่งเป็นในอดีตหรือปัจจุบันก็ได้ คำว่าตระกูล นี้ หมายความว่าผู้ที่มีความสัมพันธ์โดยเกี่ยวข้องกับฉัตรมหาเสนาบดี โดยการสมรส แต่ผู้ที่เป็นจะรวมถึงลูกหลานของฉัตรมหาเสนาบดีทั้งในสายบิดาและมารดาเท่านั้น

(ข) จำต้องมีความรู้ทั้งในตำราทหารและพลเรือน

(ค) จำต้องมีความเฉลียวฉลาด

(ง) จำต้องตั้งอยู่ในศีลธรรม

(จ) จำต้อง เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ด้วย

1. ไม่อาจมีพระมหากษัตริย์จะมีพระราชประสงค์สิ่งใด ก็จะต้องแสวงหามาทูลเกล้าถวายให้จงได้

2. จำต้อง เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ในกิจการงาน

3. จำต้องมีความกล้าหาญชาญชัยในสงคราม

4. จำต้องมีความเฉลียวฉลาดในการวินิจฉัยในเรื่องการฟ้องร้อง และเฉลียวฉลาดในกิจการงาน พระราชกำหนดนี้ ใ้เห็นว่าบุคคลใดก็ตามที่มีใ้คดีตระกูลและเป็นบุคคลซึ่งมีมีศรีสุขขึ้นมาจากกรานั้น และคิดสินบนขุนนางให้นำขึ้นทูลถวายตัวเป็นมหาดเล็ก จะเป็นผู้ไ้รับการนำขึ้นทูลเกล้าถวายตัวมิได้เลย¹

¹พระราชกำหนด พ.ศ. 2383 (พระราชกำหนดเก่า 50) ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 เล่ม 3 หน้า 275 - 276, อ้างถึงในสังคัมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ : พ.ศ. 2325 - 2416, อภินันท์ รัชสีห์, แต่ง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เลข, 2521), หน้า 322-323.

ตามพระราชกำหนดนี้ พวกไพร่หรือทาสไม่มีโอกาสที่จะไต่เลื่อนฐานะสูงขึ้น แต่ก็มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีทาง เบียดไต่ที่พวกไพร่หรือทาสอาจไต่เลื่อนฐานะจากชนชั้นต่ำมาเป็นชนชั้นขุนนาง เช่น กฎมณเฑียรบาลทั้งรางวัลไว้แน่นอนแก่ผู้ที่ไต่ขึ้นมาในสงคราม ในกฎมณเฑียรบาลวรรคที่ 43, 50, 51, 52 กำหนดเงื่อนไขไว้ว่าไพร่สามัญผู้ที่ไต่ขึ้นมาในสงครามจะได้เป็นขุนนาง¹ และมีพระราชกำหนด พ.ศ. 2327 กล่าวไว้ในสมัยนั้น (รัชสมัยของรัชกาลที่ 1) มีลูกหลานขุนนางไม่เพียงพอที่จะเข้าประจำตำแหน่งข้าราชการทั้งหมดได้ ฉะนั้นจึงมีไพร่ไต่รับราชการ เป็นมหาดเล็กหลวงและมหาดเล็กของเจ้านาย² เหตุที่ชาดชนชั้นขุนนางเป็นเพราะการกวาดต้อนชนชั้นผู้ปกครองฝ่ายแพ้ไปเป็นเชลยศึก

ที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างสังคมไทยสมัยก่อน ไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมไต่เลื่อนฐานะสูงขึ้น เว้นแต่ในยามศึกสงครามและหลังจากการพ่ายแพ้สงครามครั้งใหญ่พวกไพร่หรือทาสจึงจะมีโอกาสไต่เลื่อนฐานะ

ในสมัยรัชกาลที่ 4 การเลื่อนฐานะให้สูงขึ้นเพื่อไต่เป็นชนชั้นเจ้านายมีน้อย และมีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่าการเลื่อนฐานะให้สูงขึ้นได้นั้นมีน้อยมากยิ่งขึ้นในรัชกาลต่อ ๆ มา³

¹กฎมณเฑียรบาล ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 เล่ม 1 หน้า 75-76.

²พระราชกำหนด พ.ศ. 2327 (พระราชกำหนดใหม่ 38) ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 เล่ม 3 หน้า 438-442.

³อกิน รัชสีตัน, สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ : พ.ศ. 2325 - 2416, หน้า 335.

การเลื่อนฐานะทางสังคมจะมีเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไปสู่ความเป็นเมืองและความเป็นอุตสาหกรรม ลักษณะเช่นนี้จะทำให้เกิดการขยายตัว ทางอาชีพและมีการแบ่งงานตามความชำนาญพิเศษรวมทั้งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน ความต้องการความชำนาญและการฝึกฝนต่าง ๆ จากผลของความเป็นอุตสาหกรรมมีการ เพิ่มขึ้นในสัดส่วนของกำลังแรงงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงานที่ไม่ใช่กำลังกาย และมีสัดส่วนอาชีพ เกษตรลดลง

ตารางที่ 27 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในรูปของการกระจายกำลัง แรงงานในปี 2503 และ 2513 ซึ่งเป็นข้อมูลจากการสำรวจสำมะโนประชากรและ การเคหะ

ในระยะแรกของการสำรวจสำมะโนประชากร มีประชากรร้อยละ 12.46 อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและประมาณร้อยละ 82.40 ของกำลังแรงงานมีอาชีพเกี่ยวกับ การเกษตร ผู้ปฏิบัติงานที่ไม่ใช่กำลังกายมีร้อยละ 2.57 ผู้ปฏิบัติงานด้านการค้ามีร้อยละ 5.30 และผู้ปฏิบัติงานที่ใช่กำลังกายมีร้อยละ 9.07

ต่อมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการกระจายของประชากรในชนบทและเมือง และการกระจายทางอาชีพของกำลังแรงงาน ในปี 2513 ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขต เทศบาล มีร้อยละ 13.23 สัดส่วนของความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น ในขณะที่กำลังแรงงานในอาชีพ เกี่ยวกับการเกษตรลดลง คือจากร้อยละ 82.40 ในปี 2503 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 51.91 ในปี 2513 สำหรับอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เกษตรกรรมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ อย่างยิ่งผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการช่างต่าง ๆ มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือร้อยละ 14.33 รองลงมาได้แก่อาชีพทางการค้าเพิ่มขึ้น 4.73 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างอาชีพช่าง ต่าง ๆ กับอาชีพเกี่ยวกับการค้าแล้ว อาชีพเกี่ยวกับช่างมีสัดส่วนเพิ่มมากกว่าเกือบ 10 เท่าของอาชีพการค้า ส่วนอาชีพประเภทอื่น ๆ ก็มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นแต่เพิ่มในระดัปลำ โดยเฉพาะแรงงานในเหมืองแร่หนักเกือบจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการค้า ได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา รัฐบาลได้เริ่มพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อโครงสร้างทางอาชีพและชนชั้นต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจและสังคมไทย

การขยายตัวทางเศรษฐกิจในด้านอุตสาหกรรมมีอัตราความเจริญในระดับสูง อุตสาหกรรมที่เจริญเติบโตรวดเร็วในช่วงนี้ก็คือ อุตสาหกรรมการก่อสร้าง อุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง เมื่อสังคมมีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมการผลิตและการค้ามากขึ้น รูปแบบและการจัดองค์กรทางธุรกิจก็มีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้เกิดนักบริหารอาชีพมากขึ้น บุคคลเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจที่สำคัญของชาติในด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 27 จำนวนรถและของประชากรปี 2503, 2513 จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ปีสำมะโนประชากร		สัดส่วนที่ เพิ่มขึ้น
	2503	2513	
เกษตรกรรม	82.40	51.91	-30.49
ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ	1.26	3.10	1.84
ผู้บริหาร, ผู้จัดการ	0.19	2.69	2.50
เสมียนพนักงาน	1.12	2.06	0.94
ผู้ปฏิบัติงานทางการค้า	5.30	10.03	4.73
คนงานเหมืองแร่	0.19	0.62	0.43
ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการขนส่ง, คมนาคม	1.05	2.74	1.69
ช่างต่าง ๆ	5.85	20.18	14.33
บริการ	1.98	5.36	3.38
รวม	100.00	100.00	

ที่มา : สำมะโนประชากรและการเคหะ ปี 2503, 2513

ตารางที่ 28 จำนวนร้อยละของแรงงานชายในปี 2508, 2518 ที่มีสถาน
 ภาพทางอาชีพเป็นผู้ปฏิบัติงานใช้วิชาชีพและผู้บริหาร ผู้จัดการ
 ในเขตเทศบาล จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรม	ปีการสำรวจแรงงาน		สัดส่วนที่ เพิ่มขึ้น
	2508	2518	
เกษตรกรรม, การป่าไม้, การดำน้ำ, การประมง	0.32	0.34	0.02
การขุดแร่โลหะและอโลหะ	0.48	0.75	0.27
อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	7.74	8.82	1.08
การก่อสร้าง	0.77	6.46	5.69
สาธารณูปโภค, สาธารณสุข	2.62	2.78	0.16
พาณิชย์กรรม	9.03	12.03	3.0
การขนส่ง, คมนาคม	4.37	5.11	0.74
บริการ	74.30	63.64	-10.66
กิจกรรมที่ไม่ระบุแน่ชัด, ไม่ทราบ	0.32	-	-0.32
รวม	100.00	100.00	

ที่มา : การสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร ปี 2508, 2518

ตารางที่ 29 จำนวนร้อยละของผู้ทำแผนกตามวิถีทางของการได้มาซึ่ง
ความเป็นผู้นำและประเภทอุตสาหกรรม

ประเภทอุตสาหกรรม	การเป็นผู้นำ		ร้อยละ	จำนวน
	สร้างด้วย ตนเอง	บิดาสนับสนุน		
การซุกแร่โลหะและอโลหะ	*	-	100.00	2
อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	36.5	63.5	100.00	63
การก่อสร้าง	27.8	72.2	100.00	18
สาธารณูปโภค, สาธารณสุข	30.8	69.2	100.00	13
พาณิชย์กรรม	38.0	62.0	100.00	50
การขนส่ง, คมนาคม	61.5	38.5	100.00	13
การบริการ	53.8	46.2	100.00	13
รวม	39.5	60.5	100.00	172

* ข้อมูลมีจำนวนต่ำกว่า 5

จากการสำรวจแรงงานระหว่างปี 2508 และ 2518 พบว่าชนชั้นผู้บริหารมีเพิ่มขึ้นมาก เช่นกัในอุตสาหกรรมประเภทการก่อสร้างและการพาณิชย์กรรม (ตารางที่ 28) ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่เจริญเติบโตรวดเร็ว เมื่อปรากฏการณ์เป็นเช่นนี้แล้วบุคคลในสังคมควรมีโอกาสได้เลื่อนขั้นไปสู่ความเป็นชนชั้นนำในอุตสาหกรรมประเภทดังกล่าวด้วยความสามารถของตัวเอง แต่จากการศึกษาตัวอย่างในครั้งนีปรากฏในตารางที่ 29 ว่านักธุรกิจที่สามารถก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำด้วยความสามารถของตนเองนั้นมีเพียงร้อยละ 39.5 และในกลุ่มนี้มีอัตราส่วนสูงในอุตสาหกรรมเพียง 2 ประเภทคือ ร้อยละ 61.5 ในธุรกิจการขนส่ง การคมนาคม กับธุรกิจการบริการมีร้อยละ 53.8

สำหรับกลุ่มนักธุรกิจที่มีภาหรือครอบครัวมีส่วนสนับสนุนให้ได้เป็นผู้นำนั้นมี ร้อยละ 60.5 ในกลุ่มนี้มีอัตราส่วนสูงถึงร้อยละ 72.2 ที่ได้รับการสนับสนุนในอุตสาหกรรม การก่อสร้าง

เมื่อพิจารณาความแตกต่างของภูมิหลังและการศึกษาของผู้นำในอุตสาหกรรม การขนส่งกับการก่อสร้างพบว่า ผู้นำทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากมหาวิทยาลัย แต่ภูมิหลังทางครอบครัวเป็นแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้นำอุตสาหกรรมการขนส่งส่วนใหญ่ มาจากครอบครัวธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่วนผู้นำอุตสาหกรรมการก่อสร้างมาจากครอบครัวที่มีกิจการขนาดใหญ่ ผู้บริหารระดับสูง และผู้ปฏิบัติงานที่เชี่ยวชาญชีพ

ฉะนั้นจึงพอสรุปได้ว่า โครงสร้างสังคมไทยแม้ว่าจะมีการพัฒนาการทางเศรษฐกิจ มีการขยายตัวทางอาชีพ แต่ก็ไม่เปิดโอกาสให้บุคคลที่มาจากครอบครัวระดับต่ำได้เลื่อน ชนชั้นขึ้นไปสู่ความเป็นผู้นำในระดับสูง ในวงการธุรกิจและอุตสาหกรรมของไทยมักจะ เริ่มต้นจากลักษณะครอบครัว คือใหม่กรหลานและญาติพี่น้องเขาไปซื้อหุ้นควบคุมกิจการ ต่าง ๆ เป็นการใช้ดีพินหรือญาติเกื้อหนุนหรืออาจไรอำนาจทางการเมือง โดยระบบ เสนอพรรคเล่นพวก ซึ่งคงมีทั้งสายผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามความหวัง ในการเลื่อนฐานะทางสังคมของบุคคลทั่ว ๆ ไป ก็ยังมีอยู่โดยขึ้นอยู่กับจำนวนอาชีพที่เปิด โอกาสให้บุคคลมีสถานภาพสูงขึ้นมา หรืออาจกล่าวได้ว่าการเลื่อนฐานะทางสังคมจะขึ้นอยู่กับ

กับตัวบุคคลและโครงสร้างของสังคมที่บุคคลนั้นอยู่ แต่ความสามารถของบุคคลจะมีผลน้อย
มากถ้าสังคมนั้นให้รางวัลแก่บุคคลโดยไร้อรรถของความใกล้ชิดผูกพัน หรือการสืบทอดต่อกัน
เหมือนเช่นกลุ่มเกษตรกรชั้นนำของไทย